¶ Roberti whitintoni alma in vniuersitate Oxonien̄si laureati de octo partibus orationis opusculū: iterum recognitū.

Ἐὰν ῃς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής.

¶ Authoris distichon.

Grammatice fautrix reliquas dat adire sorores.
Pegasidum pulses hac sine sero fores.

¶ Facundissimi Remacli florenatis hexastichon.

Grammaticen quisquis magnā aspernaris auens
Nec cupis e tanto grammine principiū.
Lege itidem parili reliquas postpone sorores.
Quas tibi Mnemosynes sancta propago dedit
Prima trahit partus primordia diua loquendi
Ad sociasq; huius ianua prima patet.

¶ Roberti Whittintoni alma in vniuersi-
tate Oxonieñ laureati: de octo par-
tibus orationis opusculū:
nec nō recognitū.

¶ Quadrupla distichon.

Grammatice tantis reliquas dat cedere flores.
Pergratum pulso per tu clero flores.

¶ Facundissimi Bernacti Rozemando
hexastichon.

Grammaticen quisquis magnā aspernarte cauenā
Hec cuius e tanto grāmine principi.
Accipiet cum particeliquas postpone sorores.
Quos scribi Nemo ipnes sancta prepago dedit
Prima tenebit partes primoria dua loquendi
Ad localis hinc tamen prima patet.

¶ De octo partibus orationis.

Grammatica est congrue loquendi scientia: recteque scribere docens: usu/ratione/authoritate que constans. ¶ Grāmatice partes.

Grammatica dr̄ a grāma grece: qd̄ latine dr̄ litera. Vnde dicas: q̄ idem scientia. quia ea adiectio siue ꝑparatio est in grāmatica: vt sicut heroicꝰ gallicꝰ. ꝛc.

¶ Grammatice partes sunt quattuor: scilz Litera/syllaba/dictio/et oratio. Cuius sensus sic accipiendus est: ꝙ prima pars grāmatice sit de lr̄a / scd̄a de syllaba/ tertia de dictione/quarta de oratione.

¶ Litera est minima pars vocis cōposite ex literis q̄ scribi potest indiuidua. Litera.

¶ Vox est repercussio aeris ad vocalem arteriam auribus accidens.

¶ Vox dr̄ a boo/as. mutata b in v: ꝛ vltima o in x versa.

¶ Vox est duplex: articulata et inarticulata.

¶ Vox articulata est q̄ ab aliquo mentis sensu proficiscitur. vt Petrus. gemitus. Vox.

¶ Vox inarticulata est que a nullo mentis sensu ꝓficiscitur. vt sibilus. coax.

¶ Vox articulata est duplex: scilicet literata et illiterata.

¶ Vox articulata literata est illa q̄ ab aliq̄ mētis sensu ꝓfecta scribi pōt. vt Petrꝰ.

¶ Vox articulata illiterata est illa: que ab aliquo mentis sensu profecta scribi non potest: vt gemitus.

¶ Vox inarticulata similiter est duplex. Litterata et illiterata.

¶ Literata vox et inarticulata est illa: que a nullo mentis affectu profecta scribi potest. vt coax/cra.

¶ Illiterata vox et inarticulata est illa que a nullo mētis affectu profecta scribi nō potest: vt tumultus.

¶ Litera dr̄ a litura: vel a legendo/quasi legitera: q2 legendi iter prebet.

¶ Literis accidunt tria. Nomen quo appellātur. Figura qua depingūtur. Potestas qua valent.

¶ Litere in hoc distāt ab elemētis: ꝙ elemēta ꝓprie sunt ipse literarū ꝓnūciationes/litere vero figure: sed confunduntur. Vocales.

¶ Litere sunt in alphabeto due et viginti. scilz a. b. c. d. e. f. g. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. z. Ex his quinq3 sunt vocales a. e. i. o. u. Vocales ideo dicte: q2 plenā per se vocē faciunt/y vocalis greca est et in grecis (nō autē latinis) scribit̄ dictionibꝰ/ vt tityrus. Ceteras cōsonātes appellamꝰ: q̄si cū vocalibꝰ sonātes. Sūt aūt sedecim. b. c. d. f. g. k. l. m. n. p. q. r. s. t. x. z. h non est lr̄a: sed aspirationis nota. Consonantes.

¶ Cōsonantes diuidūtur in mutas et semiuocales.

¶ Mute sunt nouem. b. c. d. f. g. k. p. q. t. Mute.

Mute aūt ideo dicte: quia respectu aliarū literarū parū sonāt.

¶ Semiuocales sunt septē. l. m. n. r. s. x. z. Semiuocales.

Ideo semiuocales: q2 plenam vocem nō habēt.

Ex his due sunt liquide. l. et r. aliq̄ etiā m. n. ꝛ s. Quas ideo liquidas appellamus. q2 post mutas posite faciūt ꝓcedētē syllabā breuē esse cōmunē: vt pharetra ꝛ pharetre: media longa vel breui. Liquide.

¶ Diphthongꝰ est cōglutinatio duarū vocaliū vim suā seruantiū in eadē syllaba. Diphthongus.

¶ Diphthongi sunt quinq3. Ae. Oe. au. eu. ꝛ ei. harū due scribūtur ꝛ proferuntur. Ae et Oe. Au eu et ei scribūtur ꝛ ꝓferūtur: vt audio. euge. et hei. Virg. Hei mihi q̄lis erat. Syllaba.

¶ Syllaba est vox literalis: q̄ sub vno accentu et vno spiritu indistāter profertur.

¶ Accidūt syllabe quattuor. Tenor. spiritus. tēpus. et nūerus literarū.

Tenores. i. accētus sunt tres. Acutus. grauis. et circūflexus.

¶ Spiritus duo sunt. Asper/et lenis.

Tēpora sunt tria. Breue. longū. et cōmune.

Numerus: quia syllaba cōstare potest ab vna ad sex literas. vt a. ab. abs. stra. strās stirps.

¶ Dictio est minima pars orationis cōstructe. i. in ordine posite: pars aūt quantū ad totum intellectum. Dictio.

¶ Oratio est ordinatio dictionū congruā perfectāq3 sententiā demonstrans. Oratio.

¶ Oratio est duplex. Grāmatica q̄ cōstat ex nomine et ūbo. Et rhetorica que constat ex sex partibꝰ: hoc est exordio. narratione. diuisione. cōfirmatione. confutatione. et conclusione.

30 Jan. 50 Stonehill

¶ De nominibus.

Pars orationis est vox indicans mentis conceptum.

¶ Partes orationis sunt octo. Nomen. pronomen. verbum. participium. adverbium. coniunctio. prepositio. et interiectio. Ex his octo partibus quattuor declinantur. scilicet nomen. pronomen. et participium cum casu. verbum per tempora et modos. Relique sunt indeclinabiles.

Nomen.

¶ Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie/communiter ve significans.

Nomen dicitur a notamine: quia hoc notetenus vniuscuiusque qualitatem.

¶ Nominum alia sunt substantiua, alia sunt adiectiua. alia vero relatiua.

Substantiuum.

Substantiuum est quod in oratione per se subsistere potest: et vnico vel duobus articulis ad summum inflectitur: vt hic magister/hic et hec sacerdos.

Proprium.

¶ Substantiuum est duplex. Proprium et appellatiuum. Proprium est quod rem singularem et non communem significat. vt Petrus. Roma. Tyberis.

¶ Proprium nomen est quadruplex. Prenomen. nomen. cognomen. et agnomen.

¶ Prenomen est quo vsi sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa: vt Quintus. Aulus. Titus.

¶ Nomen proprium est quod primo alicui rei inditur. vt Andreas.

¶ Cognomen est cognationis nomen. vt Scipio.

¶ Agnomen est quod alicui ab euentu imponitur. vt Romanus. Affricanus.

¶ Nomen proprie proprium natura sua caret plurali. vt patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

¶ Quattuor tamen modis propria nomina pluraliter declinari possunt. Primo modo causa euentus: vt quando euenit plures eodem nomine appellari. vt duo fuerunt Plinij. maior et minor. Secundo partitionis gratia. vt Galliarum. altera est superior/altera citerior. Tertio authorum vsu. Marcialis enim scripsit. Sunt Mecenates/sunt Flacci/suntque Marones. Quarto opinionis causa. vt in stilo Virgiliano. Quid tantum oceano properant se tingere Soles. Opinionem vulgi imitatus est qui vnoquoque die nouum solem oriri opinabantur.

Propria plurali quandoque petunt variari.
Euentus causa vel quum partio detur.
Vsus et authorum vel opinio cum varietur.

Appellatiuum
Corporale.
Omonymum
Synonymum.
Ad aliquid dictum

¶ Appellatiuum est cuius significatum naturaliter commune est multorum: vt homo. leo. arbor. Appellatiuum est multiplex. Corporale: quod corpus significat: vt homo/lapis. Incorporale: quod corpus non significat. vt anima/virtus.

¶ Omonymum. i. equiuocum est quod non significatione sed voce conuenit: vt canis/cancer.

¶ Synonymum est quod non voce sed significatione conuenit: vt ensis. mucro. gladius.

¶ Ad aliquid dictum est cuius significatum ad aliud dependet. vt dominus seruus. pater filius.

¶ Nomen quasi ad aliquid dictum partim significat dependentiam: sed tamen posito eo non ponitur illud ad quod dependet. vt nox dies. dexter sinister.

Gentile.
Patrium.
Interrogatiuum.
Infinitum.
Collectiuum
Diuiduum.
Partitiuum.
Generale.
Speciale
Facticium.
Absolutum.
Temporale.
Locale.

¶ Gentile est quod gentem significat. vt græcus Italus.

¶ Patrium est quod a patria sumitur: vt Romanus a Roma.

¶ Interrogatiuum est quod cum interrogatione profertur: vt quis.

¶ Infinitum est quod incertum significat: vt quisquis/quicunque.

¶ Collectiuum est quod in singulari multitudinem significat. vt populus.

¶ Diuiduum seu distributiuum est quod a duobus vel pluribus ad singulos relationem habet: vt vterque/alter/alteruter/quisquis/omnis/singuli.

¶ Partitiuum nomen est quod partitionem significat. vt quidam. vllus. aliquis.

¶ Generale est quod in diuersas species diuidi potest. vt animal. arbor.

¶ Speciale est quod altera pars diuisionis a genere est: vt equus/laurus/pynus.

¶ Facticium est quod a sonorum proprietate factum est: vt turtur. grus. tintinnabulum.

¶ Absolutum est quod per se intelligi potest. vt deus. ratio.

Temporale est quod tempus significat. vt mensis. annus.

¶ Locale est quod locum vel spacium significat. vt propinquus/longinquus.

Greculū est quod totū grece est declinatiõis: vt pan/panos: calypso/calypsus Greculum.
Latinulum est qd totū in latinā regulā cōuersum est: vt pollux/pollucis. Latinulum.
Notum est quod greca latinaq forma est: vt achilles. Notum.
Numerale est qd numerum significat: vt vnus/duo. Numerale
Numerale est quintuplex. Cardinale/ordinale/dispartitiuū/pōderale/⁊ multiplicatiuū.

Nomē nūerale cardinale est qd solū nūerū sigt: vt vnus/duo/tres/decē/octodecim/duodeuiginti/decē et octo: nouēdecim/vndeuiginti/vel decē ⁊ nouē: viginti/centū/mille: duo millia/tria millia: et referūtur per qt: vt habeo decē talēta qt tu Cardinale.

Nūerale ordinale est qd preter nūerū sigt etiā ordinē: vt primus/secundus/tertius/vigesimus vel vicesimus/trigesimus vel tricesimus/centesimus/millesimus et similia: et referūtur per quotus: vt sum primus in classe mea quotus tu in tua. Ordinale.

Numerale dispartitiuū est qd preter nūerū sigt etiā partitionē seu diuisionem vt singuli/bini/terni/quaterni/quini/viceni/centeni/milleni. Et referūtur p quoteni: vt per vrbem terni insistimus quoteni vos. Dispartitiuū.

Ista noīa dispartitiua (vt vult priscian⁹) solū pluraliter declinātur: vt in pluralinto singuli/e/a. quateni/e/a.

Ponitur interdū bina pro duo/terna p tria. ⁊c. quotiensciūq substātiua quib⁹ iūguntur declinantur tm̄ in pl'ali: vt binas/ternas/denas/litteras: nā duas tres decem non licet dicere: poete tñ cum aliis substātiuis vsurpant. Uirgilius. Bina manu lato crispans hastilia ferro. Excipitur fm Uallā pondo: nam habemus dicere duo pondo/⁊ millia pondo argenti.

Numerale ponderale est qd preter nūerū significat etiā quantitatem pōderis vel mensure: vt simplus/duplus/quadruplus/vigecuplus/centuplus/millecuplus Et referuntur per quotuplus. vt egyptus reddit triticum centuplum quotuplū non reddit italia. Ponderale.

Numerale multiplicatiuū siue diuisiuū forme est quod preter nūerū multiplicationē forme significat: vt simplex/duplex/triplex/quadruplex/nonuplex/decuplex/vigecuplex/centuplex/millecuplex: et referūtur per quotuplex: vt habeo vestem triplicem quotuplicem tu non habes Multiplicatiuum.

Hec nomina diuisiua forme ponūtur aliqñ pro primitiuis ⁊ proprie qñ iungūtur nominibus plurali carentibus: vt triplex fumus domo egreditur.

Ea noīa dicūtur nūeralia quibus vtimur in numerādo: vt vnus/duo/tres/singuli/bini/terni: ⁊ nūeralia aduerbia: vt semel/bis/ter/quater: atq alia hmōi. in quibus notandū est q in cōpositis citra viginti si copula intercesserit maior nūerus semper precedet: vt decem ⁊ septem/decem ⁊ octo. Si aūt nulla intercedat copula/minor numerus semper precedet: vt septemdecim/octodecim. Supra viginti aūt vsq ad centū vt maximus est quisq nūerus ita in primo loco ponetur: vt viginti vnus/viginti duo/viginti tres. Sed si copula intercedat is numerus preponetur qui minor est: vt vnus et viginti/duo et viginti ⁊c. vt Cicero. Plato vno et octogesimo anno scribens est mortuus. Idē. Leontinus gorgias centum ⁊ septem compleuit annos. Ex quibus Ciceronis verbis manifeste colligitur ante centum preponi nūerum minorem post centū vero postponi. Eodē modo loquimur supra viginti millia vsq ad centū millia: vt milites nostri sex ⁊ viginti millia erant/vel milites nostri erant viginti sex millia/vel milites nostri erāt vicies sexies mille vel militum nobis erāt viginti sex millia. Etenim hec noīa dū copula carēt cōposita videtur: vt vndecim duodecim/septemdecim/viginti vnus/viginti duo/et similia: quemadmodū illa: vndeuiginti. quasi vno dempto de viginti: et sigt decem et nouem. Iarius.

Sunt preterea numeralia vnarius/binarius/ternarius/vicenarius: ⁊ similia q denotāt nō multiplicationē sui sed numerū aliarū rerū que non nominatur: vt lapis cētenarius: nō q cētuplus sit: sed centū librarū. homo cētenarius: nō q sit cētū gemmus: sed q habet centū annos. In ennis.

Alia sunt que significant nūerū annorū: vt biennis/triennis/quadriennis/quinquennis/sexennis/septēnis/octennis/nouennis/decēnis: ⁊ vt quidā volunt addūtur his vndenis/vndecennis et duodecennis. In enno.

Reliqua pro quorundā iudicio non sunt in vsu: et referuntur per quotennis: vt sum decēnis/quotennis tu. A predictis fiunt substantiua/biennium/triennium

quadriennium / quinquenniũ/sexenniũ/septenniũ/octenniũ/nouennium/decenniũ. Siliter dicimus bimus/trimus/quadrim⁹. Itẽ anniculus / bimul⁹ /trimul⁹ quadrimulus. Quẽadmodũ dicendũ est de noib⁹: ita dicẽdũ est de aduerbijs: vt semel/bis/ter/quater/q̃nquies/sexies.ꝛc̃.vigeties/trigeties/quadrigeties/quinquageties/sexageties/septuageties/octuageties/nonageties: ꝓ quibus dicim⁹ vicies/tricies/quadragies/q̃nquagies/sexagies/septuagies/octuagies/nonagies/cẽties/ducẽties/millies: ꝛ referũtur ꝓ quoties: vt ter legi Uirgiliũ quoties tu.

Adiectiuũ. ¶ Adiectiuũ est quod per se subsistere non potest: nisi positũ in neutro genere substãtiuato: et per tres voces seu articulos variatur: vt bonus/bona/ bonũ. hic/hec/et hoc felix.

¶ Adiectiuorũ tres sunt species: alia sunt pura declinatione/cõstructione/ꝛ significatione: vt albus/alba/albũ. hic/hec/hoc felix.

Alia sunt adiectiua significatione/ꝛ substãtiua declinatione ꝛ cõstructiõe: vt patet in his versibus.

Degener et pauper diues sospes locuples pos.
Impos hebes compos teres inquies atq3 superstes
Uber dis ales: iungas his a pede nata.

¶ Alia sunt adiectiua declinatione ꝛ substantiua significatiõe ꝛ cõstructione: vt partitiua/distributiua/interrogatiua/ꝛ infinita partitiue posita: q̃ aliter sumpta semꝑ adherẽt substãtiuis: vt q̃s homo/q̃s hoim: quidã ciuis/quidam ciuiũ.

¶ Item adiectiuorũ: quedã sunt qualitatiua/quedã quãtitatiua.

Qualitatiuũ est qđ qualitatem significat: vt bonus/malus.

Quantitatiuũ est quod quantitatẽ sigt: vt magnus longus.

¶ Adiectiuorũ que sigñt quantitatem . alia significãt quãtitatẽ continuã: vt magnus/longus.ꝛc̃. alia discretã. Ex his que significant quantitatẽ discretã . alia significãt quantitatẽ discretã absolutam: vt vnus/duo/tres/vnarius / biennis.ꝛc̃. Alia significant quantitatẽ discretã ordinalẽ: vt primus/ scđs.ꝛc̃. Alia significãt quantitatẽ discretã distributiuã vel dispartitiuã: vt bini/terni. Alia significant quantitatẽ discretã ponderalem: vt simplus/duplus.ꝛc̃. Alia significãt quantitatem discretã multiplicatiuã forme: vt simplex/duplex.ꝛc̃.

Relatiuũ. ¶ Relatiuũ est qđ rem ante dictam iterũ refert.

¶ Relatiuũ est duplex: substantie/et accidentis.

Relatiuũ substantie est quod antecedens substantiuũ refert.

Sunt aũt relatiua substantie tredecim: vt patet in his versibus.

Qui que quod suus ipse sui sic alter is idem.
Ille alius reliquus simul ambo cetera vterq3.

¶ Relatiuũ substantie est duplex: idẽtitatis/ꝛ diuersitatis.

Relatiuũ substantie idẽtitatis est illud: qđ idẽ cũ suo refert antecedente.

Sunt aũt relatiua substãtie idẽtitatis nouẽ: qui/que/quod/is/suus/ipse/sui/ille idẽ/ambo/et vterq3.

¶ Relatiuũ substãtie idẽtitatis est duplex. Reciprocũ/ꝛ nõ reciprocũ.

Reciprocũ relatiuũ est quod in se sui significationẽ reflectit: vt Cato defendit se.

Sunt aũt relatiua reciproca duo: sui et suus.

Non reciprocũ relatiuũ est quod in se sui significationẽ non reflectit: vt Cato defendit illum.

Sũt aũt nõ reciproca relatiua septẽ: q̃/que/quod/is/ipse/ille/idẽ/ambo/ꝛ vterq3.

Relatiuũ substãtie diuersitatꝫ est illud quod diuersa a suo refert antecedente: vt doctorũ: alius legit/alius scribit.

Sunt aũt relatiua substãtie diuersitatis quattuor: ali⁹ / alter/reliquus/ꝛ cetera.

Relatiuũ accidẽtis est illud qđ antecedẽs adiectiuũ refert: vt ego sum albus qualis es tu. Sunt aũt relatiua accidẽtis decem: vt patet in his versibus.

Quot qualis quant⁹ quotuplex quotus atq3 quoteni
Et quotuplus cuius cuias his iunge quotennis.

¶ Qualis est relatiuū accidētis qualitatiuū: q2 qualitatē significat: cui respōdēt nomina adiectiua eandem qualitatem significantia: vt iustus qualis cesar. Ad hanc speciem reducitur cuiusmodi. Qualis.

Quantus est relatiuū quantitatiuū: q2 quantitatē sigt: cui respondēt noia adiectiua eandem quantitatē signtia: vt sum longus quantus tu. Quantus.

Quot est relatiuū nūerale absolutum: q2 quantitatē discretam in numeralem absolutā significat: cui respondēt noia nūeralia cardinalia: vt natus sum annos sedecim quot tu. Quot.

Quotus est relatiuū ordinale: q2 quantitatē discretā ordinalē sigt: cui respondēt noia ordinalia: vt primus sum in classe mea quotus tu in tua. Quotus.

Quoteni est relatiuū diuisiuū siue dispartitiuū: q2 quantitatem in pares nūeros diuisinā significat: cui respondent nomina diuisiua siue dispartitiua: vt imus bini quoteni vos. Quoteni.

Quotennis est relatiuū annale: q2 quātitatē discretam annoꝝ significat: cui respondēt noia nūeralia vel ex nūeralibus et anno composita: vt sum decennis: vel decem annorū quotennis tu. Quotennis

Quotuplus est relatiuū ponderale: q2 quantitatē discretam pōderis vel mensure significat: cui respondēt noia ponderalia: vt egyptus reddit triticū centuplum quotuplum non reddit italia. Quotuplus.

¶ Quotuplex est relatiuū diuisiuū seu multiplicatiuū forme: q2 diuisionē seu multiplicationē forme sigt: cui respondēt noia multiplicitatē significātia: vt habeo duplicem vestem quotuplicē tu non habes. Quotuplex.

Cuius est relatiuū possessiuū: q2 possessorem significat: cui respondēt noia vel pronomina possessiua vel gtūs propriorū ꝗuis substātiuoꝝ: vt hic equus est patrꝰ vel patris cuium est frenum. Cuius.

Cuias est relatiuū patriū seu gētile: q2 gentem vel patriam sigt: cui respondēt nomina gentis seu patrie: vt sum anglicus cuias es tu. Cuias.

¶ Relatiua que incipiūt a c/vel a q/tribus modis ponūtur. Relatiue: vt ego sum albꝰ qualis es tu: non i cuiusmodi homo es. sum magnꝰ quātꝰ es tu. romanus cuias es tu. Interrogatiue: vt qualis es tu? quātus es tu? quotū annū agis? quot nūmos habes? Infinite: vt nescio quātus sis/cuias sis/aut cuia filia sit hec puella.

¶ Relatiua que incipiunt a t/tribus modis accipiunt. Relatiue copula mediante. vt ego sum magnꝰ ꝛ tātus est plato. Habeo multos discipulos ꝛ tot habet Socrates. Redditiue: hoc est loco antecedētis: vt ego sum talis et tātꝰ qualis ꝛ quātus est iste. Infinite: qn̄ sequitur coniunctio ꝙ vel vt: vt ego sum talis ꝛ tātꝰ vt nō egeā opera tua. Ego cupio talis esse vt videar felix. Hoc etiā modo sumunt tisiusmodi/eiusmodi/illiusmodi.

¶ Reperiuntur alia relatiua geminata/vel assumētia sibi cūq3: vt quotqt/qtcunq3: qualisqualis/qualiscūq3: quātusquātꝰ/quātuscūq3: cuiascuias/cuiascūq3. Quis etiā geminat: vt quisquis: ꝛ q̄ assumit sibi cūq3: vt quicūq3: q̄ ꝓprie posita vim habet ipsius relatiui simul cū antecedēte distributiuo: vt quisq̄s vel quicunq3 legit discit. i. oīs qui legit discit. Ponitur etiā aliqn̄ ꝓ ipo relatiuo tn̄: vt deꝰ oīa quecunq3 voluit fecit: pro que voluit. Et pro distributiuo tantū: vt ego diligo quēcūq3 hominē. i. oēm hoīem. Ponūtur etiā infinite. Virg. Quicq̄d erit superāda oīs fortuna ferenda est. Relatiua in cunq3.

¶ Dictiones geminate eque significant ac si assumerēt sibi cūq3: vt q̄squis. i. quicunq3/vbiubi. i. vbicūq3/vtut. i. vtcūq3.

Itidem quedā aduerbia aliqn̄ sumūtur relatiue/interrogatiue/ꝛ infinite: vt vbi vnde/quo/qua/quā/qn̄/quorsum/quousq3: de quibꝰ exēpla sunt facillima inuētu.

Preterea istorū antecedētia nōnunq3 sumūtur relatiue: vt fui apud forū et ibi sum sum doctum mihi quesitus es. Sic etiam fit de reliquis.

Nomini accidūt sex. Species/genus/numerus/figura/persona ꝛ casus.

Species est qua cognoscitur primitiuū a deriuatiuo.

Species est duplex: primitiua/ꝛ deriuatiua.

Primitiua species est cū dictio a nullo alio deriuatur: vt Roma/mons. Species.

Deriuatiua est cū dictio ab alio deriuatur: vt romanus/montanus.

Vbi notandū est vt quoties res verbi precedit rem nois nomen deriuatur a verbo vt a scribo scriba: vbi aūt econuerso fit verbū descēdit a noie: vt ab armis armo/as.

¶ De nominibus.

Deriuatorum species. ¶ Deriuatiuorũ species sunt decem. scȝ patronymicũ/possessiuũ/cõparatiuũ/superlatiuũ/diminutiuũ/vbale/participale/aduerbiale/paronymũ ⁊ denoĩatiuũ.

Patronymicũ ¶ Patronymicũ est qđ significãter a patrũ deriuatur noĩbus ſm grecã formam ⁊ significat cũ gtõ primitiui filium vel nepotẽ/ filiã vel neptẽ: vt Eacides filius vl' nepos eaci. Sed multa ab alijs formantur: abusiue tamen vt infra dicetur.

Possessiuũ. ¶ Possessiuũ est qđ cũ gtõ principali significat aliquid ex his que possidentur: vt regia domus. i. domus regie.

Cõparatiuũ. ¶ Cõparatiuũ est qđ cũ intellectu positiui: vl' cum aliquo participe sensus magis aduerbiũ significat: vt fortior. i. magis fortis.

Superlatiuũ ¶ Superlatiuũ est quod ad plures sui generis cõparatũ supponitur oĩbus vl' per se prolatũ intellectũ habet positiui cum valde aduerbio.

Diminutiuum Diminutiuũ est qđ diminutionẽ sui p̃mitiui absolute demõstrat: vt rex/regulus.

Uerbale. ¶ Uerbale est qđ a verbo deriuatur: vt ab exulo exul.

Participale. ¶ Participale est quod a participio nascitur: vt a lectus/lecti: lectio.

Aduerbiale ¶ Aduerbiale est quod ab aduerbio deriuatur: vt cras/crastinus.

Paronymum. ¶ Paronymũ est quod ab alio quodam trahitur et nihil de memoratis supra significat: vt ab equus eques.

Denoĩatiuũ. ¶ Denominatiuũ est qđ a primitiui vocenõ ab aliqua speciali significatione sic appellatur. Ita oĩs dictio casualis a quacũq; dictione deriuata põt dici denoĩatiuũ

Genus ¶ Genus est vel videtur esse discretio sexus.

¶ Genera noĩm sunt septem. scȝ masculinũ/femininũ/neutrũ/cõmune duorum/cõmune triũ/dubium/et epicenũ.

¶ Masculinũ est cui preponitur articulare hic: vt hic cesar.

¶ Femininũ est cui preponitur articulare hec: vt hec iulia.

¶ Neutrũ est cui preponitur articulare hoc: vt hoc animal.

¶ Cõe duorũ est cui preponũtur articularia copulata hic ⁊ hec: vt hic ⁊ hec homo

¶ Cõmune triũ generũ est cui preponũtur articularia copulata hic et hec et hoc: vt hic et hec et hoc felix.

¶ Dubium vel incertũ genus est cui sub distinctione preponũtur articularia hic vel hec: vt hic vel hec dies.

¶ Promiscuũ vel epicenũ genus est quod sub vna voce ⁊ vno articulo cõprehendit animata vtriusq; sexus: vt hic passer/hec aquila.

¶ Numerus est accidens dictionis quo fit discretio quantitatis.

Numerus. ¶ Numerus est duplex. scȝ singularis et pluralis.

¶ Singularis nũerus est quantitas qua dictio vnitatẽ sigt: vt homo.

¶ Pluralis nũerus est quantitas qua dictio multitudinẽ sigt: vt homines.

Figura. ¶ Figura est dictionũ simpliciũ cõpositarum vel decõpositarum discrimen.

¶ Figura est triplex simplex/cõposita/⁊ decõposita.

¶ Simplex figura est qñ dictio cũ alio non cõponitur: vt animus.

Cõpositio. ¶ Cõposita est cũ dictio a duobus vel pluribꝰ fiat: vt magnanimꝰ/inexpugnabilis. ¶ Decõposita figura ẽ cũ dictio a ꝯposita dictiõe deriuatur: vt magnanimitas.

¶ Noĩa et relique partes orationis componũtur quattuor modis. Primo modo ex duobus integris: vt suburbanus. Secundo modo ex duobus corruptis: vt efficax/municeps. Tertio modo ex integro et corrupto: vt ineptus/insulsus. Quarto mõ ex corrupto et integro: vt nugigerulus. Aliqñ ex cõpluribꝰ: vt inexpugnabilis/imperterritꝰ. ¶ In cõpositis ex duobus rectis ambo rñti declinãtur: vt hec respublica/huius reipublice: Alteruter aũt viginti vnus/viginti duo/viginti tres/ ⁊ pro opinione quorundã etiam Leopardꝰ ſm postremũ rectũ variantur: vt alteruter/tra/trũ: alterutrius/alterutri. viginti vnus/a/ũ. viginti vnius. ⁊c. In vsurpatione huius noĩs viginti vnus si substantiuũ precedat tunc debet pluraliter sumi: vt habeo denarios viginti vnũ: sin postponatur debet singulariter sumi: vt habeo viginti vnũ denariũ. Boetius in arithmetica. Si septies tres addãtur in viginti vnũ nũerũ cadũt: non enĩ dixit in viginti vnũ nũeros. Itidẽ viginti vnꝰ caret pl'ali nũero: nisi qñ iũgitur substantiuo carẽti singulari.

¶ In cõpositis ex recto et obliquo rectus tñmodo variatur: vt hic tribunus militũ/huius tribuni militũ.

¶ In cõpositis ex duobus obliq̃s/ambo obliq̃ penitꝰ indeclinabiles sunt: vt huiuscemodi

Persona. ¶ Persona est accidẽs quod de agentis qualitate loquitur.

¶ Persona est triplex. Prima/secunda/et tertia.
Prima persona est que de se loquitur: et duobus pronominibus accidit: ego et nos cum suis obliquis. Secunda persona est illa ad quam dirigitur sermo: et duobus pronominibus accidit: tu et vos cum suis obliquis: et vocatiuis casibus.
Tertia persona est illa de qua fit sermo: et accidit omnibus casualibus preter ego nos tu et vos cum suis obliquis et vocatiuis casibus.
¶ Casus est variatio nominis: vel aliarum dictionum per mutationem nouissime syllabe. Casus dicitur a cadendo quod quasi a recto cadere videatur. Unde rectus abusiue dicitur casus quod cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.
¶ Casus nominum sunt sex. Nominatiuus qui et rectus dicitur/ genitiuus qui et patrius siue possessiuus/datiuus qui et acquisitiuus/ accusatiuus qui et causatiuus/ vocatiuus qui et salutorius/ablatiuus qui et sextus dicitur. Casus.
¶ Nominatiuus siue rectus est qui rem nominat verbum vt plurimum precedens.
¶ Genitiuus siue possessiuus est qui ceterorum casuum est generator et possessionem demonstrat: nec non et per eum possessiua et patronymica resoluuntur.
¶ Datiuus est qui aliquid dari vel acquiri significat.
¶ Accusatiuus est cui aliquid causari et in causa esse ostendit.
¶ Uocatiuus est qui vocationem vel salutationem significat.
¶ Ablatiuus est qui aliquid auferri demonstrat: hic quoque latinus dicitur quia lingue latine proprius est.
¶ Quamquam casus ab alijs significationibus nomina sumere possint a notioribus tamen et frequentioribus sumpserunt nomina sua (teste Prisciano)
¶ Forme casualis est sextuplex nomen. Monoptotum/diptotum/triptotum/tetraptotum/pentaptotum/et hexaptotum. Forme casuales.
¶ Monoptotum est quod vnam vocem habet per omnes casus siue singulares siue plurales siue vtriusque numeri: vt sinapi/gummi/cepe/pondo/cete/pedum/et litterarum nomina: et numerorum nomina a quattuor vsque ad centum.
¶ Diptotum est quod duos varios casus in declinatione habet: vt fors forte/tabi tabe
¶ Triptotum est quod tres: vt templum/pli/plo.
¶ Tetraptotum est quod quattuor: vt gener/ri/ro/rum.
¶ Pentaptotum est quod quinque: vt dominus/ni/no/num/ne.
Hexaptotum est quod sex: vt totus/tius/ti/tum/te/to.

Pronomen est pars orationis declinabilis que pro nomine posita personam recipit.
Pronomen dicitur a pro et nomine: quia pro eo ponitur in oratione.
¶ Quindecim sunt pronomina. Ego/tu/sui/ille/ipse/iste/hic et is: meus/tuus/suus/noster/vester/nostras et vestras. Ex his quattuor tantum habent vocatiuos casus: tu/meus/noster/et nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta
Tu meus et noster cum nostras excipiuntur.

¶ Pronomini accidunt sex. Species/genus/numerus/figura/persona et casus. Species.
¶ Species est qua cognoscitur primitiuum a deriuatiuo.
¶ Species pronominum est duplex. Primitiua et deriuatiua.
¶ Primitiua pronomina sunt octo. Ego/tu/sui/ille/ipse/iste/hic/et is.
¶ Primitiuorum species sunt tres. Demonstratiua/relatiua/modo demonstratiua/modo relatiua: ego et tu sunt semper demonstratiua/sui semper relatiuum. Alia sunt modo demonstratiua/modo relatiua.
¶ Deriuatiua seu possessiua pronomina sunt septem. Meus/tuus/suus/noster/vester/nostras et vestras: et sunt omnia demonstratiua preter suus quod est semper relatiuum. Genus.
¶ Genera pronominum sunt quinque. Masculinum/femininum/neutrum/commune duorum/et commune trium.
¶ Masculinum est quod rem masculini generis refert vel demonstrat: vt hic.
¶ Femininum est quod rem feminini generis refert vel demonstrat: vt hec.
¶ Neutrum est quod rem neutrius generis refert vel demonstrat: vt hoc.
¶ Commune duorum est quod communis generis duorum refert vel demonstrat: vt hic et hec nostras.
¶ Commune trium est quod rem omnis generis refert vel demonstrat/vt ego/tu/sui.
¶ Pronomina demonstratiua eiusdem sunt generis cuius sunt res per ea demons

Figura. strate. Figura pronominis est duplex. Simplex: vt is. Composita: vt idem: licet idem etiam componatur ab is et idem. Aliquando est aduerbium et frequenter significat.
Persona. Persona pronominum est triplex. Prima vt ego/secunda vt tu/tertia vt ille.
Casus. Casus pronominum sunt sex: vt in nomine.
Declinatio. Declinationes pronominum sunt quattuor.

Prima declinatio pronominum est cuius genitiuus et datiuus singulares in i desinunt (licet genitiuus olim etiam in is terminabatur) vt nominatiuo ego/genitiuo mei (olim etiam mis) datiuo mihi. huius autem declinationis pronomina sunt tria. Ego/tu/sui. A genitiuo mei deriuatur meus mea/meum. A genitiuo tui/tuus/tua/tuum. A genitiuo nostri/noster/nostra/nostrum/et nostras. A genitiuo vestri/vester/vestra/vestrum et vestras. A genitiuo sui/suus/sua/suum.

Secunda declinatio pronominum est cuius genitiuus singularis desinit in ius vel ius: et datiuus in i vel in e huius declinationis sunt quinque pronomina. Ille/ipse/iste/hic/et is.

Sunt quoque octo nomina que secundum hanc declinationem variantur. Unus/totus/solus/ullus/alter/alius/quis/et vter/et ab eis composita et vocatiuis carent preter/vnus/totus/solus.

Pone vocatiuos cum totus solus et vnus
Sed non in reliquis quorum genitiuus in ius.

Tertia declinatio pronominum est cuius genitiuus singularis desinit in i et in e et in i: datiuus in o et in e et in o. huius autem declinationis quinque sunt pronomina. Meus/tuus/suus/noster/et vester.

Quarta declinatio pronominum est cuius genitiuus singularis desinit in atis: et datiuus in ati. huius autem declinationis duo sunt pronomina. nostras et vestras. Et hoc modo (Perotto et pomponio testibus) variatur. Nominatiuo hic et hec nostras et hoc nostrate: genitiuo huius nostratis. etc. quo etiam modo variatur vestras et cuias et ablatiuum in i solo finiunt: quia antiquitus nominatiuus singularis in is et in e exijt.

Compo. pronom. Compositorum pronominum tres sunt modi. Primus cum nominibus: vt huiusmodi. Secundus cum pronominibus. vt istic. Tertius cum aduerbijs: vt eccum et ellum.

Tria namque pronomina componuntur per nominatiuos. iste/hic/et is. Iste et hic simul componuntur: vt istic: et declinatur in omnibus casibus huius pronominis hic hec hoc in c terminantibus. preter datiuum singularem.

Idem eadem idem componitur ab is ea id et hoc aduerbio demum et sequitur primitiuum. Sed neutrali voce rursus componitur in nominatiuo et accusatiuo tantum: vt idem tidem quod aliquando aduerbium est frequenter significat.

Meme/tete/sese: licet in accentu ostendantur esse composita non est compositio: sed quedam vocis geminatio: et accusatiui et ablatiui voces sunt: sese etiam pluralis numeri esse potest.

Met. Preterea sunt quedam syllabe pronominibus adiecte: met/te/pte/ce. Met cum omnibus casibus huius pronominis ego tam singularibus quam pluralibus adiungitur: vt egomet/meimet. etc. Adiungitur etiam omnibus obliquis tantum casibus huius pronominis tu: vt tuimet/tibimet/temet a non recto propter differentiam huius verbi tumeo/es. Adijcitur met (vt vult priscianus) pronomini sui: vt suimet/sibimet/semet. hoc etiam pronomen ipse additur non solum proprijs nominibus: sed etiam pronominibus ad discretionem faciendam: quemadmodum predicte syllabice adiectiones: vt Plato ipse: vel ipse plato/ego ipse/tu ipse/ille ipse.

Te. Te cum nominatiuo tantum pronominis tu adiungitur: vt tute. id est tu ipse.

Tutemet etiam in nominatiuo solo et vocatiuo dicimus.

Pte. Pte quinque ablatiuis possessiuis adiungitur: vt meapte/tuapte/suapte/nostrapte/vestrapte. Legimus enim suopte pondere apud Ciceronem in natura deorum. Veteres enim per omnia genera huiusmodi ablatiuis vsi sunt.

Ce. Ce syllabam adijciebant antiqui omnibus casibus hic hec hoc: noui autem tantummodo his obliquis qui in s desinunt. vt genitiuo huiusce/datiuo hisce/accusatiuo hosce hasce/ablatiuo hisce: que vox inuenitur masculina in nominatiuo singulari. Terentius in eunucho. hisce arbitratur suam thaidem esse. Rursus componebant hicce cum ne e in i verso: vt hiccine/heccine/hoccine sicut illancce/istancce: nam illicce/illiusce: isticce/istincce: illucce/isticce/illacce/istancce: veteres dicebant.

Quis aliquas recipit adiectiones quas non recipit qui: vt patet in his versibus

En ne alius num si deposcunt quis sibi subdi
Et qua volunt non que quoties reperitur vtrumque.

Post quis nāqꝫ piam non post qui pone putasqꝫ
Nam his cumqꝫ libet non quis sed qui sibi subdet.
Nec qua volunt sed que quoties reperitur vtrūqꝫ
Quādo relatiuum quodcunqꝫ legis geminatū
Demptis quid vel quis finem per cunqꝫ resoluis
Quid quoniā fixum cum prole regit genitiuum
Quod similem casum qꝫ mobile vult sibi iunctū.

Cōposita cum quis.

¶ Cōponitur quis cū si: vt siquis. cum ne: vt nequis. cū alius: vt aliqs. cū en: vt ecquis & in e verso. cū nū: vt nūquis. cū quis: vt ntō quisquis: et quicqd actō quicquid abltō quoquo. Geminus tñ declinat quisquis geminatū in omnib' casib'. vt ntō quisquis. genitiuo cuiuscuius. datiuo cuicui. &c.

Alia vero declinātur vt eorū simplex: qui que quod vel qd: nisi q in feminina voce nti singularis et neutrali pluralis dicimus: siqua nequa ecqua/ aliqua/ nunqua/ & horū abltiuus nō terminatur in i: & aliquę voces plurales istarū ꝓpter malū sonū nō sunt in vsu. vt quotiesqꝫ/ qualisqꝫ. Adiiciuntur etiā qs he particule: nam vt quisnā/ qꝫ vt quisqꝫ. ex quo fit vnusquisqꝫ singulare tm. piam vt quispiā. putas vt quisputas. qꝫ vt quisqꝫ. A quibus etiam deducta. vt quidam/ quiuis/ quilibet/ quicunqꝫ/ primitiuum sequuntur. Aliquis/ quidam/ quisqꝫ/ et quispiam idem significant. sed quidā significat certum. aliquis/ quisqꝫ/ & quispiam incertum.

Omnis.
Quisqꝫ.
Vnusquisqꝫ.

¶ Omnis quisqꝫ et vnusquisqꝫ idem signt: sed in vsu differūt. quisqꝫ iungitur superlatiuo aut nomini ordinali: omnis vero et vnusquisqꝫ positiuo aut cōparatiuo. Nota q quisqꝫ caret gtō plurali loco cuius singularis gtūs sumitur. vt in hoc vulgari (All the rychest mēnes goodes are taken away). Ditissimi cuiusqꝫ facultates sunt ablate. Optimi cuiusqꝫ virtus est laudanda.

Quis et quid.

Quis et quid nūqꝫ ponūtur relatiue: sed vel interrogatiue: vt quis es tu: qd agas: vel infinite: vt nescio quis sis aut quid agas.

¶ Quis vel qui aliqñ ponūtur pro qualis. Teren. Quis tibi videor. i. qualis videor. Item pro quanto: vt quo magis. i. quanto magis. Item ꝓ quomodo aut ꝓpter quid. Teren. qui istud. i. quomodo aut cur. Itē pro vt. Teren. Fidem sibi me obsecrauit qui sciret se non deserturum vt darem.

Qui q̄ qđ trib' modis ponit.

¶ Qui que quod tribus modis ponitur. Primo modo relatiue: vt sum pius Eneas raptos qui ex hoste penates: classe veho mecū. Scđo modo interrogatiue: vt. sed vos qui tandē quib' aut venistis ab oris. Tertio modo infinite. vt nescio quā rem agas aut quem hominem diligas.

¶ Sui et suus semper reciproce ponūtur.

Ipse. ij. modis

¶ Ipse. a. ū. duobus modis ponit. Primo modo relatiue in tertia ꝑsona. vt ego deum colo et ipse benefecit mihi. Scđo modo demōstratiue qñ pro nolb' demōstratiuis ponitur: vt ego ipse/ tu ipse/ ille ipse. Inuenitur etiā sine pronoie. Virgili'. ipse remitto. & sic enim per discretionē ꝓfertur. Virgili'. Ipse ratem conto subigit velisqꝫ ministrat. quasi solus.

Ille. iij. modis

¶ Ille. a. ud. trib' modis ponit. Primo modo relatiue. vt ego deū colo et illum cupio videre. Scđo modo demōstratiue: vt vides ne illum. Tertio modo redditiue: vt ille qui legit discit. Ille etiā figurate apponit. Virg. Ille ego qui quondā gracili modulatus auena. Et tu ne ille es eneas quē dardanio anchise alma Ven' phrygii genuit simoentis ad vndā: nō tñ discretionē signt. vt ipse: sed potius relationem quandā. Ille quoqꝫ nōnunqꝫ per dignitatē quandā atqꝫ eminentiā accipitur: vt ille Cato censorinus. ille magnus Alexander.

Ali'. iij. modis.

¶ Alius. a. ud. trib' modis ponitur. Relatiue: vt video petrū et alios hoies (licet antecedens). i. petrus differat ab aliis hominib' numero/ specie tamen cōuenit: q est homo. Secundo discretiue. vt ego sum alius a te. i. qꝫ tu. Tertio modo diuisiue vt hominū alii boni sunt alii mali.

Al'. iij. modis

¶ Alter eisdem modis ponitur: sed differūt. nam alius de pluribus/ alter vero de duobus dicitur sicut vter de duob': et quis de pluribus interrogatiua sunt.

¶ Ad vter respondendū est per noīa de duob⁹ dicta: vt vterq̃. alter. neuter. ⁊ silia.
Ad q̃s respōdēdū est p̃ noīa de plurib⁹ dicta: vt oīs/nullus nemo/ali⁹/q̃sq̃/ et silia.
¶ Hec pronoīa ego tu sui antiquitus dupliciter efferebāt ī gtōs. vt ntō ego. gtō mei vel mis. Ntō tu/gtō tui vel tis. Ntō caret/gtō sui vel sis. Ubi sciendū est q̃ isti genitiui mei/tui/sui: primitiui semp̃ passiue sumūtur: quare quū actiue loquimur vtimur eoꝝ possessiuis: meus/tuus/suus: loco mis tis sis. que iam antiquata sunt: vt potestas mea/et potestas mei. cura tua/et cura tui. copia sua/et copia sui.
Itidē isti gtī nostri et vestri primitiui sp̃ passiue sumūtur/ nostrū ꝟo ⁊ vestrū actiue sit eoꝝ possessiua noster ⁊ vester: vt hz curā nr̄i ⁊ curā vestri: nō nr̄m ⁊ vr̄m. Rursus dicim⁹ nr̄m et nemo vestrū/ nō nr̄i ⁊ vestri.

Hic. Iste. Ille. differūt in vsu.

¶ Hoc aūt inter hec tria vel pronoīa vel aduerbia interest/ hic sigt rē siue locū loquenti primū: iste vero siue istic rē aut locū proximū ei quocū loquimur/ ille vel illic locū aut rem remotā ab vtroq̃.

Is ⁊ hic differūt.

¶ Preterea is et hic inter se differūt. nā is spacio lōgiore accipitur/ hic vero ꝓpinquiore: multis tamē ī locis cōfundūtur: vt q̃ p̄fert virtutē diuitiis hic sane prudēs est vel is sane prudēs est. itē iste pro hic et ille pro is aliq̃n sumuntur.

Quare inuētū est pronomē.

¶ Inuentū est ꝓnomē trib⁹ de causis. Prima ꝓpter necessitudinē: q̃r nulla alia pars orationis supponit ꝟbis p̄me vel scđe ꝑsone p̄ter ꝓnomē. Scđa ꝓpter demōstrationem: vt ille ipse. Tertia ꝓpter discretionē: vt suū ipsius sequitur consilium.

Verbū est pars orationis declinabilis cū modo

tpe persona sine casu agere vel pati/ vel neutrum significans.
Uerbū dr̄ a verberatu aeris: q̃r proferendo aer verberatur. lz enī hoc accidit oībus partib⁹ orationis tn̄ p̄cipue in hac parte ꝓpriū ei⁹ accipitur: q̃r hac frequētius vtimur in oratione. ¶ Uerbo accidūt octo. Genus/ mod⁹/ tp̄s/ cōiugatio/ figura/ species/ nūer⁹/ ⁊ ꝑsona. ¶ Gen⁹ ꝟbi est qualitas q̃ cognoscitur cuius sit gn̄is.

Genera ꝟboꝝ

¶ Genera verborū precipua sunt duo. Personale et impersonale.
¶ Personale verbū est quod numerū habet et personam.
¶ Genera verborū personaliū sunt q̃nq̃. Actiuū/ passiuū/ neutrū/ cōe/ deponens.

Actiuum.

Actiuū est qđ in o desinēs facit ex se passiuū in or. vt amo amor. potēs actm̄ rei rationalis vt plurimū post se regere. Facio tn̄ cū cōpositis (nisi a in i vertāt: vt cōficio conficior) passiua habēt terminata in io. vt facio fio calefacio calefio. Excipiuntur p̄terea quedam defectiua: odi/ noui/ cepi/ et memini. q̃ voce passiua carent.

Passiuū.

Passiuum est qđ in or desinens ab actiuo formatur: vt amor ab amo.

Neutrū.

¶ Neutrū est qđ in o desinēs nō potest facere passiuū in or: nec regere actm̄ post se rei rationalis. ¶ Quanq̃ sum es fui cū cōpositis et multa defectiua nō desinunt in o sunt verba neutra. licet improprie.

Neutrū q̃druplex.

¶ Uerbum neutrū in o desinēs est quadruplex. Transitiuū/ absolutū/ neutropassiuum/ et neutrumpassiuum.
Neutrū transitiuū est qđ in o desinēs actionē sigt: ⁊ actm̄ post se regit illius dictionis in quā transit actus verbi: vt aro terram. prandeo piscem. ceno fercula multa. Huiusmodi quoq̃ neutra que actm̄ patientē post se flagitāt habēt tertias passiuorū voces: vt aratur arantur. bibitur bibuntur.

Neutrū absolutum.

Neutrū absolutū est qđ actm̄ nō regit (vt sto) nisi figurate.

Neutropassiuum.

¶ Neutropassiuū est qđ in preterito et tēporibus ab eo formatis vocē habet passiuā quāuis in presenti et temporib⁹ sibi coherētibus neutroꝝ seruat declinationē. Quinq̃ enim sunt: vt patet in hoc versu.

Audeo cum soleo fio cum gaudeo fido.

Neutrūpassiuum.

¶ Neutrūpassiuū est qđ in o desinēs passiuā habet significationē: vt caleo frigeo Ista quinq̃ tn̄ vapulo/ exulo/ veneo/ fio/ ⁊ nubo: tam significationē q̃ constructionē passiuorū habent: vt vapulo abs te vel tibi.

Cōmune.

¶ Cōmune verbū est qđ in or desinens nō descendit a verbo in o desinente et tam actionē q̃ passionē significat actiuorū et passiuorū ꝑ significatione simplicē constructionē postulās: vt ego interpretor Persiū. vel a me vel mihi interp̄tatur Persius. Et sunt pauca que numerantur in his versibus.

Largior/ experior/ veneror/ moror/ osculor/ hortor/
Criminor/ amplector/ interpretor/ hospitor addas.

Stipulor/aggredior/obliuiscor societur
Donatus patior inter cõmunia ponit
Multaq3 preterea veteres cõmunia dicunt.

¶ Deponens est qd in or desinens nõ descẽdit a verbo in o desinẽte et vel actionẽ vel passionẽ significat: ꝛ aut hanc aut illã deponit: et ideo sic appellatur. — Deponens.

¶ Impsonale vbũ est qd nũero et psona deficiens, p oĩni nũero et psona poni põt.

¶ Impsonale verbum est duplex. Actiue vocis qd terminatꝰ in t: vt tedet miseret. Passiue qd in tur terminatur: vt statur/ curritur. Et formatur ab oĩbus vbis in o desinentibus si ntm̃ habuerint pro re agẽte a tertia persona presentis addita ur vt amat amatur/seruit seruitur. Nullum quidem verbũ in or impsonale formatꝰ: dicimus eni amatũest/ amatũfuit / amatumfuisset in vnica dictione ne putares duas vt ait Sipontinus. — Impsonale. Actiuum. Passiuum.

¶ Modus verbi est diuersa animi inclinatio varios eius affectus ostendens.

¶ Modus verbi est sextuplex. Indicatiuus/imperatiuus/optatiuus/potẽtialis/ coniunctiuus/et infinitiuus. — Modus.

¶ Indicatiuus seu interrogatiuus vel finitiuus est per quẽ rogatur vel ostenditꝰ ratio vera vel falsa. huic modo seruiũt coniunctiones q̃q3/etsi/tametsi: vt plurimũ etiã dictiones geminate. et cũq3 assumentes. — Indicatiuus.

¶ Imperatiuus est per quẽ iubetur vel imperatur aliquid. huic modo iungitur ne quando pro non sumitur. — Impatiuus.

¶ Optatiuus qui et desideratiuus dicitꝰ est per quẽ optatur vel desideratur aliqd. huic modo deseruiũt oſi/o/vt/etsi q̃si optant: ꝛ hoc aduerbiũ vtinam. — Optatiuus.

¶ Potentialis est qui in se includit significationem alicuius istorũ vborũ possum volo aut debeo cũ infinitiuo modo vbi a quo descẽdit. — Potentialis.

¶ Coniũctiuꝰ q̃ ꝛ subiũctiuus dr est qui alterum vbũ sibi assiscit vl alteri nectitur Cui quidem modo creberrime seruiunt cõiunctiones in his sequẽtibus vsiculis. — Coniũctiuus.

Anteq̃ vt postq̃ nisi cum quãuis vbi donec
An si cum dubitant quasi quin acsiq3 priusq̃
Hec coniunctiuos poscunt licet adde quousq3.

¶ Infinitiuus modus qui et infinitus et impersonalis dr est qui numeris ꝛ personis carẽs: semper iungitur alicui modo finito et regit ante se (sed nõ semp) actm. Non idẽ significant amatũ ire et amaturũ esse. Alterũ est presentis temporis: vt video te accusatũ ire me. i. nunc. alterũ futuri: vt video te accusaturum esse me. et tamẽ accusatũ iri me abs te video accipitꝰ pro eo qd est video te: vel accusatum ire me: vel accusaturũ esse me: vel me abs te accusandum esse. — Infinitiuus.

¶ Tẽpus est quod quãdo aliquid dictum vel factum esse significat.

Tẽpꝰ vbi est q̃ntuplex/psñs/pteritũ ipfectũ/pteritũ pfectũ/plusq̃pfectũ et futurũ. — Tempus.

¶ Tẽpus psñs qd etiã instãs dr est qd pñti tpe aliquid fieri sigt: vt doceo. — Presens.

¶ Preteritũ imperfectũ est qd cũ peracto tpe aliquid fieri significat citra pteriti perfecti ꝛ plusq̃ perfecti tẽporis notam: vt docebam. — Preteritum

¶ Preteritũ perfectũ est qd cũ aliquid perfectũ esse vel desiisse sigt: vt docui. — Perfectum.

¶ Preteritũ plusq̃perfectũ est qd aliqd ampliꝰ pterito pteriisse sigt: vt docueram — Plusq̃pfectũ.

¶ Tẽpus pfectũ p imperfecto nonnũq̃ perpulcre vsurpatꝰ: ꝛ aliqñ plusq̃pfectum

¶ Futurũ tẽpus est qd aliquid futurũ significat: vt docebo. — Futurum.

¶ Coniugatio est cõsequens vborũ declinatio. — Coniugatio.

¶ Prima coniugatio est q̃ in infinito modo actiuo a longã añ re vel ris in scða psona pñtis indicatiui passiue vocis habet: vt amo amare: amor amaris. Excepto do cum cõpositis q̃ hñt a correptã: vt circũdare/venũdare / pessundare/satisdare

¶ Scða est que in infinitiuo modo actiuo e longam añ re vel ris in secũda persona presentis indicatiui passiue vocis habet: vt doceo docere / vereor vereris.

¶ Tertia est q̃ in infinito modo actiuo e breuẽ ante re vel ris in scða persona presentis indicatiui passiue vocis habet: vt lego legere/ amplector amplecteris.

¶ Quarta est que i longã ante re in infinito modo actiuo vel ante ris in scða pers

sona presentis indicatiui passiue vocis habet: vt audio audire: largior largiris.

Uerba anomala. Uerba que regulas harũ coniugationũ non sequuntur anomala sunt: vt sum/ volo/ fio/ et huiusmodi.

Figura. Figure verborũ sunt tres. Simplex: vt taceo/ composita. vt cõticeo/ decomposita: vt conticesco.

Species. Species seu forma ꝟbi est qualitas qua perfectum ab imperfecto secernim⁹.

Species seu forma ꝟbi est duplex perfecta et imperfecta.

Perfecta. Perfecta forma ꝟbi est que sine alterius verbi intellectu significationem suam perfecte ostendit: vt amo/ lego.

Imperfecta. Imperfecta forma ꝟbi est que sine alteri⁹ verbi intellectu ꝑfectã significatione habere non potest. huius species sunt sex. Frequentatiuũ/ cõtinuatiuũ desideratiuũ diminutiuũ/ imitatiuũ: et cũ primitiui significato motiuum.

Frequẽtatiuũ. Frequentatiuum est quod in to (vt lectito/ aut in so cũ: vt ꝟso/ aut in xo cum et vt nexo) desinit. ⁊ idẽ sigt qd primitiuũ cũ quadã frequentatione: vt lectito. i. frequenter lego. verso. i. freqũter verto: nexo. i. frequenter necto.

Forma frequentatiuoꝝ est triplex. Prima. verba prime cõiugationis ab vltimo supino a in i breuẽ et u in o ꝟsa formant freqũtatiua: vt impo as/ impatu. impito as. Secũda. ꝟba que preteritũ in gi terminant a secũda presentis ꝑsona remota s. ⁊ addita to formant frequentatiua: vt ab ago/ is/ egi. agito/ as. Aliqñ tñ ab vltimo supino u in o versa: sed ea non sunt in frequenti vsu: vt ab ago/ is. acto/ as. a quo agito/ as: et sic a frequentatiuis aliqñ nascunt alia frequentatiua/ vt a lecto/ as. lectito/ as. a curso/ as. cursito/ as. Tertia. cetera ꝟba ab vltimo supino u in o ꝟsa formãt frequentatiua: vt a curro/ ris. curso/ sas. Sequor tamen sector facit: tueor tutor quero querito/ queso quesito i correpta. A nosco etiã venit nota et noscitor et sunt quedã recte voce formata tñ in aliã ꝙ suoꝝ primitiuorũ significationem trãsire vedent: vt a traho/ tracto. a cogo cogito: a dico/ dicto. Ipsescitor ⁊ sciscitor sunt frequentatiua voce: sed nõ significatione. Omnia frequentatiua prime cõiugationis sunt ⁊ suorũ primitiuorũ genus seruant: preter scitor et sciscitor q deponentia sunt: licet scio sit actiuum.

Cõtinuatiuũ. Cõtinuatiuũ est quod in sco desinit: vt sordesco cõualesco ⁊ significat nõ inchoationẽ sed incrementũ continuũ: vt egresco. i. egrior fio. vsurpant tamen multa ex his in sco terminãtibus pro primitiuis: vt adheresco dilitesco cõcupisco labasco dormisco conticesco expauesco et his similia ⁊ formant a secũda ꝑsona indicatiui primitiui addita co: vt a caleo/ es: calesco/ cis. preter hio cũ cõpositis qd facit hisco de hisco et fatisco: et plerũq a verbis neutris descẽdunt: aliqñ tñ a deponẽti mutata ris in sco/ vt a misereor erio. miseresco et sunt neutra oĩa et tertie cõiugationis et preteriti vocẽ habẽt primitiuorũ: differũt tñ significato preterita cõtinuatiuorũ et primitiuorũ vt herba exaruit sensus est si exaruit a primitiuo descendit ꝙ iam non exaret sed modo aut olim exarebat sin a cõtinuatiuo descẽdit sensus est ꝙ iam facta est arida.

Desyderatiuũ Desyderatiuũ est qd irio (vt esurio) desinit et nõ meditationem sed desyderiũ significat: vt lecturio. i. cupio legere non meditor legere. esurio. i. cupio esse nõ meditor esse. ⁊ formantur ab vltimo supino correpta u et addita rio vt a lectu lecturio ab esu esurio et sunt quarte coniugationis.

Diminutiuũ. Diminutiuũ est qd in lo vel in co desinit ⁊ diminutionẽ sui primitiui sigt vt sorbeo sorbillo. i. parũ sorbeo a fodio fodico. i. parũ fodio. hec quoq prime coniugationis sunt et genus primitiuorũ seruant. Sed certam formã non habent nec in omnibus verbis in vsu sunt.

Imitatiuum. Imitatiuũ est qd in so vel in or terminant vt patrisso sororisso philosophor poetor sed illa in so significant imitari primitiuũ morib⁹: ista aũt i or aliud: vt philosophor studeo philosophiã sigt. poetor poetice vaco: villicor. i. in villa ago vel ville presum: horũ aũt forma incerta est prime tantũ coniugationis sunt.

Motiuũ. Uerbũ motiuũ in so desinit et non sigt desyderiũ sed actũ corporis cũ significato primitiui: vt viso non desydero videre: sed eo vel venio ad videndum. capesso nõ desydero capere sed eo ad capiendũ. ⁊ sunt oĩa neutra cõiugationis tertie: hec quoq certam formam nõ habent nec ab oĩbus ꝟbis in vsu sunt.

Numerus. Numeri verborũ sunt duo singularis et pluralis.

Singularis est qui supposito singulari iungitur.

¶ Pluralis est qui supposito plurali iungitur.
¶ Persone verborum sunt tres. Prima q̄ supposito prime persone iungitur. Persona
Secunda que supposito secunde persone iungitur.
Tertia que supposito tertie persone iungitur.

P Articipiū est pars orationis declinabilis pro verbo posita gen⁹ et casus habēs ad similitudinē nōis tēpus ⁊ sign̄ificationem ad similitudinem verbi.
¶ Participiū dr̄ qr̄ duarum eximiarū partiū orationis .s. nominis et verbi vim participat.
¶ Participio accidūt septē. Genus. nūer⁹. casus. tp̄s. significatio. species. ⁊ figura.
¶ Genera participioꝝ sunt quattuor. Masculinū. femininū. neutrū. et cōe triū. Genus
Masculinum est qd̄ cū substātiuo masculini gn̄is concordatur.
Femininum est qd̄ cū substantiuo feminini gn̄is concordatur.
Neutrum est quod cum substantiuo neutrius gn̄is concordatur.
Omne est quod cū substantiuis oīm generū concordari potest.
¶ Numeri participiorum sunt duo. Singularis qui iūgitur substātiuo singulari. Numerus
Pluralis qui substantiuo plurali iūgitur: hec et superior regula habēt locū si participia non ponantur substantiue.
¶ Casus participiorum sunt sex vt in nomine.
¶ Tempora participiorū sunt tria. presens. preteritum. et futurum. Casus
Tempus presens est quod in ans vel in ens desinit. vt amans docens.
Preteritū est quod in tus sus xus vel uus desinit: vt amatus visus nexus mortu⁹. Tempus
Futurum est duplex. prius et posterius.
Futurum prius est quod in rus desinit. vt amaturus.
Futurum posterius est quod in dus desinit. vt amandus.
¶ Participiū p̄ntis tp̄is formatur a prima persona singularis numeri p̄teriti tp̄is īpfecti modi indicatiui bam bar vel rem cōuersa in n ⁊ s: vt amabā amans / poteram potens / loquebar loquēs. demūtur presens et absens: et iens ab iuā: ⁊ quiens a quibā cū cōpositis q̄ formāt gerūdia in eūdi. do. dū. ⁊ gt̄m participij p̄sentis tp̄is in euntis p̄ter ambio qd̄ facit ambiendi ⁊ ambientis / ⁊ supbio qd̄ facit superbiendi ⁊ supbientis. ¶ Participiū preteriti temporis formatur a posteriore supino addita s / vt amatu amatus. preter mortuus a morior. Formatio p̄ticipij p̄sentis. Preteriti.
¶ Participiū prioris futuri formatur a posteriori supino addita rus: vt amaturus. demūtur nasciturus de nascor / ignosciturus ab ignosco / ⁊ futurus de sum ⁊ fior qd̄ de formatione est prioris futuri ⁊ significatione posterioris futuri. Prioris futuri
¶ Excipiūtur etiā quedā v̄ba p̄me cōiugationis q̄ faciūt supina in itū vel ctū cū c / q̄ mutāt in aturus: vt domatur⁹ fricaturus. ⁊ verbale in atio: vt domatio fricatio. Posterioris futuri.
¶ Participiū posterioris futuri format̄ a gt̄o singulari p̄ntis participij tp̄is / tis in dus mutata: vt amantis amandus.
¶ Ab actiuo et neutro supina habētib⁹ duo nascūtur participia. alterū p̄ntis tp̄is vt legens currens. Alterū prioris futuri. vt lecturus cursurus.
Ab alijs tamen q̄ carent supinis vnicū nascitur participiū: presentis temporis: vt a timeo timens. a studeo studens.
¶ A neutris aūt circūlocutione in preterito p̄fecto in modū passiuorū habētibus tria descēdūt participia. presens preteritū et prius futurum: vt a gaudeo gaudēs gauisus gauisurus. a ceno cenās cenatus cenaturus.
¶ A neutris vero transitiuis quattuor descendūt participia. vt ab aro arans aratus araturus arandus.
¶ A passiuis q̄rū actiua habēt supina duo nascūtur participia. alterū p̄teriti. alterū posterioris futuri. vt ab amor amat⁹ amādus. Ab his tn̄ passiuis quorū actiua supinis carent tm̄ vnicū nascit̄ participiū posterioris futuri. vt a timeor timēdus.
¶ A cōi q̄ttuor nascūt̄ participia: vt a largior largiēs largit⁹ largitur⁹ largiend⁹.
¶ A deponēti tria descendūt participia. vt a loquor loquens locutus locuturus.
¶ Oīa verba que carēt supinis carent participijs que ab eis formātur.
¶ Significatio participij est qualitas qua cognoscitur an actiue an passiue an cōmuniter significet vox participij. Significatio
¶ Significatiōes participioꝝ sunt due. actiua ⁊ passiua. p̄ticipia igit̄ q̄ a verbis vim actiuā habētib⁹ deriuātur actionē sign̄t: q̄ vero passiuam significāt passionē.

¶ Dicendū tamē nōnulla ex his preteriti perfecti ꝛ plusq̄perfecti tpis aliqñ solū actionē significare et fere oia a deponētibus aliqñ tā actionē q̄ passionē. vt oia q̄ a cōmunibus deriuātur ꝛ a neutris quibusdā: vt pransus et cenatus. ꝛ a deponētibus aliquot: vt auxiliat⁹ meditat⁹ locutus medicatus comitat⁹ imitatus ꝛ plura. illa vero futuri in dus omnia passionem significant.

Verbum cōmune quamuis agat et patiatur
Sola per ans ens rus tamen actio significatur
Dus patitur tantū sed preteritū dat vtrūq̄.

participia preteriti temporis actionē aliqñ significāt.

¶ Participia in subiectis ꝟsibus sub voce passiua actiuā habent signionem.

Actiuum sensum passiua voce tenebunt
Hec circūspectus consy(q̄z)derata disertus
Cautus et argutus ignotus sic quoq̄ tutus
Contentus falsus tacitus profusus et inde
Scitus discretus iuratus cōplacitusq̄
Excretos exoletos defectus adultus.

Quedam participia presentis tēpis passionē significāt.

¶ Hoc participiū euidēs et ea q̄ a neutris passiuā significationē habētib⁹ nascūtur sub voce actiua passiuā habēt signionē. vt vapulans/exulās/frigēs/calēs / ꝛ hmōi.
¶ Quedam sunt que cū formā participiorū habeāt (q̄z carent tēpore) sunt nomina dicenda/ nō autem participia.

Participo similes sunt he voces galeatus
Scutatus iungas tunicatus pi(q̄z)leatus
Baccatus caligatus iunge manu(q̄z)cleatus
Estq̄ paludatus penulatus siue togatus
Pretextatus cum trabeatus iunge comatus
Addas cristatus braccatus cum soleatus
Hastatus stellatus sic lunatus itemq̄
Littera dans atus et quedam terminat itus
Turritus cum cerritus pellitus et utus
Hastutus simul hirsutus cornutus habebunt.

Nola pticipiis similia/

participiū differt a gerūdio.

¶ Participia a gerūdiis differūt: gerūdia signt rei administrationē sine tempore Participia vero cum tempore.

Participiū trāsit in vim nois.

Participiū transit in vim nois q̄nq̄ modis. Primo mutatione cōstructionis qñ cōstruit cū alio casu q̄ ei⁹ ꝟbū. vt amās virtutē. pticipiū est amās: virtutꝫ nomē. aliení appetēs. sui profusus. Scdo tpis amissione: qñ nullū tps signt. vt amans q̄ amore captus est. miseri sunt oēs amātes. Tertio cōparatione. vt amās amātior amantissimus. Quarto cōpositione. vt innocēs indoct⁹ qñ participiū cōponitur cū ppositione qua cū verbū nō cōponitur. Quinto mutatione significati: vt amād⁹ qñ signt nō eū q̄ amabitur sed eū q̄ est dign⁹ amari. vt merito laudand⁹ Cicero. q̄ mutatio etiā in participio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalib⁹ q̄stionib⁹ nullā q̄dē mētionē fecit cometarū nō ptermissur⁹ si q̄d explorati apud illos ꝯpisset ptermissurus dixit pro eo q̄d est talis q̄ ptermitteret nec tps signt sed q̄litatē hois ꝛ animi volūtatē. ¶ Sciendū aūt q̄d quū pticipia preteriti tpis ꝯiūcta cū ꝟbis pñtis tpis preteritū tps signt: vt lect⁹ es lect⁹ est. Sic pticipia pñtis tpis si ꝯiūgātur ꝟbis preteriti aut futuri tpis preteritū ꝛ futurum tempus signt: vt amās feci: aduertens audiam.

De aduerbijs.

Aduerbium est pars orationis indeclinabilis que adiecta participijs gerundijs vel supinis significationem eorum explanat.

Aduerbium dicitur quia stat ad verbum hoc est iuxta verbū.

¶ Aduerbio accidūt quattuor. species significatio cōparatio et figura.

¶ Species aduerbiorū sunt due. Primitiua vt nuper. deriuatiua vt nuperrime. — Species.

¶ Deriuatiuorū species sunt decem. denolatiua pnolatiua cōparatiua superlatiua diminutiua verbalia simul et nolalia participalia aduerbialia & ppositionalia.

Denolatiua aduerbia sunt q̄ a nolbus nascūtur. hec aūt a proprijs nolbus nascuntur: vt a Tullio Tulliane: aut ab appellationibus: vt a duro duriter. aut a vocabulis: vt ab ostio ostiatim.

¶ Nomē autem vnius appellatio multorū: vocabulum vero rerum est.

Pronominatiua aduerbia sunt q̄ a pronoīe nascūtur. vt ab iste & hic istic / ab ille et hic illic. Cōparatiua et superlatiua aduerbia sunt quoties appellationes a quib⁹ veniūt cōparātur: vt docte doctius doctissime. Et quādo nō possunt omnia aduerbia recte cōparari supplemus cōparatiuū & superlatiuū cū his aduerbijs magis & maxime iuncto positiuo. vt magis rite / maxime rite. in diminuendo aūt cū his aduerbijs minus et minimū. vt minus rite & minimū rite. — Aduerbia pronominatiua. Cōparatiua. Suplatiua.

Diminutiua aduerbia sunt que a primitiuo deriuantur vt a tarde tardule: a tardius tardiuscule. — Diminutiua.

Uerbalia aduerbia sunt que a verbis nascuntur: vt a curro cursim / rapio raptim. — Uerbalia.

Uerbalia simul et nolalia sunt que a nomine simul et a verbo nascūtur: vt a pede & tento pedetentim.

Participalia aduerbia sunt que a participijs siue participialib⁹ veniūt: vt a decens decenter. — Participialia.

Aduerbialia aduerbia sunt q̄ ab aduerbijs nascūtur. vt a clam clanculū. sepe sepi⁹. — Aduerbialia.

Prepositionalia aduerbia sunt que a prepositionib⁹ veniūt; vt ab extra exterius, ab ob et iter obiter significans statim et specialiter. — ppositionalia.

¶ Que efferunt.

¶ Nola secunde declinationis formant aduerbia a dtō casu o in e mutato: vt a doctus docto docte. Sed contra hanc regulam multa sepius vsurpauit authoritas quedā eni in datiuo casu formant aduerbia in o: vt falso sedulo. quedā in er et in e. vt a duro duriter vel dure. — Formatio. Aduerbiorū. A secūda declinatione.

¶ Nola adiectiua tertie declinationis formant aduerbia a dtō casu addita ter. vt a mollis molli molliter. audax audaci audaciter vel audacter. Hinc tamē excipiuntur facilis quod format facile pro faciliter: difficilis difficulter p difficiliter. participia & participijs similia mittētia dtm̄ singularē in i / versa i in er formant aduerbia: vt sapienti sapienter: prudenti prudēter: ois oino pro omniter; insuper ter a tribus: quater a quattuor: aliter ab alius: a sublimis sublime sublimiter: obiter aūt tantūper parūper paulisper et id genus alia composita sunt. — A tertia declinatione.

¶ Hec aduerbia que sequuntur tam in er q̄ in e efferuntur.

Humane dure ferme large atq̃ benigne
Prosperiter pure vel abunde siue seuere
Atq̃ probe ignaue vel auare siue proterue
Festiueq̃ noue sic asperiter vel amice.

¶ Propria noia secūde declinationis formāt aduerbia a casu ablatiuo o mutata in a et addita ne: vt a tullio tulliane. — In Ane.

Quedā appellatiua prime declinationis formāt aduerbia a casu ablatiuo assumpta tim: vt a regula regulatim. caterua cateruatim.

Appellatiua secunde declinationis ab ablīo hm̄oi aduerbia formāt o mutata in a & addita tim: vt ab ostio ostiatim. a viro tamē fit viritim. a furto furtim. a stricto strictim. a singulis singulatim vel sigillatim. a primus prima primū primatim. ab anno annuatim. — In tim.

Appellatiua tertie declinationis formāt hm̄oi aduerbia ab ablīo e mutata in a

et tim assumpta. vt a grege gregatim. ab agmine agminatim. a capite capitatim.

¶ Appellatiua quarte declinationis formāt huiusmodi aduerbia ab ablatiuo u mutata in im: vt a statu statim. singultu singultim. a raptu raptim.

In itus.
¶ Quedā nomina prime declinationis formāt aduerbia ab ablatiuo casu a mutata in i et tus addita. vt medulla medullitus.

Quedam secunde declinationis in ablatiuo mutant o in i/et tus addita. vt a celo celitus. a fundo funditus.

Quedam tertie declinationis in ablatiuo mutant e in i et tus assumpta. vt radice radicitus. stirpe stirpitus.

Significatio
Significatio aduerbij est qualitas q̄ per signū vnū aduerbium ab alio discernit. Significationes aduerbiorū sunt multe: aut enim loci aut temporis aut numeri. &c. vt infra patebit.

Aduerbia loci sunt hic illic istic hac quo qua vbi intus ⁊ foris intro et foras obuiā. Aduerbia localia aut in loco significant/aut de loco/aut per locū/aut ad locū/aut versus locū aut vsq̧ ad locū.

In loco.
Aduerbia significantia in loco sunt ista hic istic illic intus foris ibi ibidē alibi alicubi vsq̧ nusq̧ sicubi necubi nūcubi vbiq̧ vbicūq̧ superius inferius ⁊ habēt suum questiuū vbi. Ad hanc sign̄tionē referri possunt ꝓpria nomina vrbiū vel pagorū sign̄tia in loco aduerbialiter in gt̄o siue dt̄o posita. vt hui Padue et Carthagini.

De loco
Aduerbia sign̄tia de loco sunt ista. hinc illinc istinc inde aliunde sicunde necunde alicunde superne inferne vndiq̧ vtrinq̧. Hec habēt suū quesitiuum vnde. Ad hāc significationē referri possunt nomina ꝓpria vrbiū vel pagorū significantia de loco aduerbialiter in ablatiuo posita. vt venio Roma.

Per locum.
Aduerbia sign̄tia p locū sunt ista: hac illac istac alia aliq̄ illa ea siqua nequa quacūq̧ quauis vtraq̧ vtrauis. Hec habēt ꝓpriū quesitiuū qua. Ad hanc significationē referri possunt nomina ꝓpria vrbiū vel pagorū significantia p locū aduerbialiter in ablt̄o posita: vt trāseo roma. veni roma. ⁊ nōnūq̄ i actō cū p ponūt. vt veni p romā.

Ad locum.
Aduerbia sign̄tia ad locū sunt ista: huc illuc istuc intro foras vsq̧ nusq̧ eodē siquo nequo alio aliquo vtroq̧ quouis quocunq̧. Hec habēt suū quesitiuū quo. Ad hāc significationē referri possunt propria vrbiū vel pagorum significantia ad locū aduerbialiter in actō posita. vt vado Pataujam.

Versus locum
Aduerbia sign̄tia versus locū sunt ista: horsum istorsum illorsum dextrorsum sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum neqꝛsum/deorsum versus/ sursum vel sursum versus. vtroq̧ versus. quoquo versus. et habēt suū quesitiuū quorsum. Nomina tā propria q̧ appellatiua sign̄tia versus locū pro nominibus in actō ponūtur postposita versus. vt vado romā versus. locū versus. Marcū versus.

Vsq̧ ad locum
Aduerbia sign̄tia vsq̧ ad locū vel vsq̧ ad tp̄s sunt ista: hactenus hucusq̧ istucusq̧ illucusq̧ vsq̧ nūc quoadusq̧ et huiusmodi: hec habēt suū quesitiuū quousq̧: nomina propria vrbiū vel pagorū sign̄tia vsq̧ ad locū pro nominib⁹ in actō ponūtur cū vsq̧ vt vado vsq̧ romam.

Sūt quedā aduerbia localia q̄ nō ad vnā solā sed ad varias significationes referri pn̄t. vt pegre pone supra infra sup extra vltra citra. vt pegre trāseo. peregre venio.

¶ Que sunt aduerbia tp̄is: hodie nūc nuper heri cras aliqn̄ olim tunc quū dū iam semper mane modo vesperi tantisper aliquātisper interdum.

Que numeri: semel bis ter quater nonies decies vicies millies.

Que ordinis: exinde deinde deinceps deniq̧ demū postea preterea primū primo secundo vicissim quod et separandi est.

Que negandi: haud neq̧ non minime neutiq̧ nequaq̧.

Que affirmandi: etiam quidni profecto quippe certe scilicet.

Que optandi: vtinam osi vt o et si pro vtinam.

Que concedendi: licet esto.

Que adulandi: sodes amabo.

Que iurandi: pol castor mecastor mehercle mediusfidius.

Que demōstrandi: en ecce eccum eccam.

Que interrogādi: cur quare quāobrē qd qui vtrū num non nunquid.

Que dubitandi: forsan forsitan fortassis fortasse.

Que prohibendi: ne.

Que euentus: forte fortuitu.

¶ De aduerbijs.

¶ Que similitudinis: quasi seu tanq̃ vt velut velutisic sicut sicuti put proinde ac ...
¶ Que vocandi: heus ehodum.
¶ Que respondendi: heu.
¶ Que congregandi: simul vna pariter communiter.
¶ Que elegendi: potius immo.
¶ Que hortandi: eya age agite.
¶ Que separandi: seorsim vicatim vtrinq̃ sigillatim semote paulatim sensim.
¶ Que q̃litatis: bene pulchre oĩno care viliter misere morose pperam expedite.
¶ Que quantitatis: multum plus minus parum satis nimiũ nimis valde.
¶ Que cõparandi: tam et q̃ magis maxime.
¶ Gradus cõparationis sunt tres. positiuus cõparatiuus ⁊ superlatiuus.
¶ Que sunt aduerbia positiui gradus: docte pulchre fortiter.
¶ Que cõparatiui: doctius pulchrius fortius.
¶ Que superlatiui: doctissime pulcherrime fortissime.
¶ Multa ex predictis aduerbijs q̃ varia significãt sub varijs specieb⁹ aduerbij locari possunt vt hic potest et tpis esse aduerbiũ ⁊ loci. ⁊ sic de multis alijs

¶ Figure aduerbiorũ sunt tres. simplex vt diu huc: composita vt interdum adhuc: decõposita que a cõpositis deriuantur vt a benignus benigniter: a misericordia misericorditer ab indocto indocte ab efficace efficaciter. Figurã

Intro foras verbis que signant ad loca motum
Coniungi poscunt: alijs iungas foris intus.

¶ Intus et foris intro ⁊ foras hoc intersunt: intro ⁊ foras iungunt̃ v̾bis aut participijs significantib⁹ motũ ad locũ: intus vero et foris iungũtur v̾bis aut participijs significantibus permanentiã aut motũ in loco. Intus. intro foris. foras.

¶ Aduerbia loci possunt poni pro aduerbijs temporis sed non econuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdit
Sepe ne pro nunquid e vel s sed demere debes.

¶ Ne dictioni in vocali finienti aut s litera terminãti solet adiungi et tũc nũqd significat ⁊ e vel s apocopatur vt mihin .i. mihi ne: dixin. i. dixi ne: viden. i. vides ne: censen id est censes ne. idq̃ apud Terentiũ in vsu frequenti est. Ne cũ dictione in vocali finita

¶ Non et nũ idẽ significãt sed hoc intersunt qñ vero fit interrogatio p non id verũ existimo quod querit̃. Uirgilius. Non ego te vidi damonis pessime caprum: excipere. quando vero fit interrogatio per nũ supponim⁹ id falsum esse qđ q̃ritur. Non ⁊ Num

Affirmat non pro nũquid querendo: negat nũ
Non ego te vidi: nũ mea dicta negem.

¶ Indies et quotidie hoc intersunt. indies semper verbis incrementũ significantibus ⁊ cõparatiuis iungitur: quotidie vero istis ⁊ alijs. Indies. Quotidie

Quotidie iungi queuis sibi verba reposcunt
Inq̃z dies medius gradus: incrementaq̃z signans.

¶ Preterea insuper significat et p̃ter eũ eã id eos eas vel ea. Preterea.

¶ Obuiã est aduerbiũ et semper iũgitur v̾bis motũ ad locũ significantibus: vt venio tibi obuiã. i. obuio tibi. que sñia multis alijs modis dici põtest: vt obuio tibi. obui⁹ sum tibi. obuiũ me tibi fero: obuiũ fortuna me tibi obtulit: occurro tibi Obuiam

¶ Scilicet et videlicet videnť significare id quod certe sed fere per quãdã amaritudinẽ vel derisum. Interdũ etiam sine ea. interdũ post relatiuũ quomõ q̃dem poni solet nomunq̃ et ante vel sine relatiuo vix tñ apud doctos reperies vulgo vsitatissimum modum. Scilz. Videlz

¶ Protinus continuo et statim significant subito vel cito significant etiã nõ ideo qñ iunguntur negationi vt non cõtinuo si furti aliquis accusetur dampnare eum iudex debet. i. non ideo.

¶ Necesse et necessario hoc intersunt: necessario q̃dlibet sibi v̾bũ adiungere põt: necesse vero tñ v̾bum substãtiuũ. vt necessario oẽs morimur: necesse est oẽs mori. Necesse. Necessario

Paulominus. ¶ Paulominus vna dictio. i. fere. vnde psalmista. Paulominus consummauerūt me in terra. Paulo minus due dictiones anglice (a lytell lesse) Idē: Minuisti eū paulo minus ab angelis. quatinus in scriptū pro vt ponitur/cū e qm̄ vel inquantū significat

Dum. ¶ Dū tria significat tm̄modo donec et quādiu: et quoqꝫ quasi syllabica adiectio est vt adesdū ehodū agedum. Sed dum pro quādiu indicatiuo pro donec coniūctiuo seruit.

Minus. ¶ Minus aduerbiū cōparatiui gradus cū positiui nole iūctū facit signū contrariū. Terētius. hoc nemo fuit minus ineptus. i. prudētior. minus etiā pro non ponitur qn̄ iungitur cum sin: vt sin minus. i. si non et cū quo: vt quo minus. i. vt non.

Quoad. ¶ Quoad signat quousqꝫ quā diu quādo et quātū.

Usquequo. ¶ Usquequo penultima correpta significat vndiqꝫ quādiu donec simul et aliqn̄.

¶ Simul significat pariter et postqꝫ.

Non solū. Non modo. Non tantū.

Istec non solum non tantum non modo poscunt
Sed vel verum etiā iungi vel sed quoqꝫ post se
Quod minus est poniqꝫ prius: maiusqꝫ subire
Ut res non tantum. sed pro te animā quoqꝫ fundam
Maius vult pre se nedum minus et sibi subdi
Ut vitam pro te nedum res fundere possum
Cumqꝫ negās iunctum his structura reciproca fiet.

Nedum. ¶ Nedum pro non solum ponitur sed nedum nunqꝫ vsurpatur nisi cum de duobus loquimur quorū alterū maius alterū minus est et minori semper in posteriori parte preponitur nō solū in priori parte ponitur: vt nō solum vulnerauerit patrē sed etiā interfecit: dicendū per nedū patrē interfecit nedum vulnerauit. Et qn̄ negatiuū cum his iungitur reciproca fit cōstructio et tunc maius precedet nō solū. etc. et minus sequetur vt non solū nō te amo, sed ne diligo quidē. hic scientiā non sibi cōparat nedū virtutem non colit.

Quāprimū. ¶ Quā primum significat celeriter et postulat vnū verbū: cū primū vbi primū et vt primum anglice (as soone as) duo verba postulant.

¶ Modo sumitur pro aliquando pro solummodo et pro iamnunc.

Modo. Coniunctio est pars orationis indeclinabilis dictiones vel sententias annectens.

¶ Coniunctio dicitur a coniungendo quia vel dictiones vel sentētias simul coniungit.

¶ Coniunctioni accidunt tria Potestas figura et ordo.

Potestas coniūctionis est qualitas q̄ eius significationē officiūqꝫ in orone ostēdit

Potestas. ¶ Potestas cōiunctionis in decē et octo partes diuisa est vt infra patebit.

¶ Copulatiua est que sensus et verba cōiungit vt disertus et sapiens fuit Cicero.

¶ Copulatiue coniunctiones sunt iste et qꝫ atqꝫ at ac ast quoqꝫ.

Disiunctiua est que quāuis dictiones cōiungat sensum tamē disiungit. alterum affirmans: alterū vero negans: vt tu es doctus vel indoctus.

¶ Disiūctiue cōiunctiones sunt iste aut ve vel ne nec anneqꝫ seu siue. hec autem in tres partes diuiditur in subdisiunctiuā/dubitatiuā/et interrogatiuā.

¶ Subdisiunctiua est que licet vocē habeat disiunctiuā vtrūqꝫ tamen esse significat. vel simul; vt alexander siue paris. vel discrete: vt tota die legit vel scribit.

¶ Dubitatiua est que cū nota disiunctionis dubitationem significat; vt aut prodest an non.

¶ Interrogatiua est que cū nota disiunctionis dubitationem cū interrogatiōe significat. Un gilius. Eloquar an sileam.

¶ Interrogatiue coniunctiones sunt iste an ne necne anne nonne.

¶ Expletiua que et cōpletiua dicitur est que ornatus causa vel metri nulla significationis necessitate ponitur: vt enimuero dane.

¶ Expletiue vel cōpletiue cōiunctiones sunt iste quidē equidē vero autem quoqꝫ scꝫ nimirū profecto. hec autē in duas partes diuidit in approbatiuā et distributiuā.

De coniunctionibus.

Approbatiua est que rem approbat vel affirmat. vt equidem merui.
Distributiua est que diuersis diuersa distribuit: vt ego lego / tu vero dormis.
Electiua est que ex diuersis propositis aliquid elegi ostendit: vt diues volo esse magis quam pauper.
Electiue coniunctiones sunt iste. quam / ac / et atque quando sumuntur pro quam.
Aduersatiua est que aduersum conuenienti significat: vt quamuis neges peccatum constat.
Aduersatiue coniunctiones sunt iste. sed / tamen / quamquam / quamuis / etsi / tametsi / etiamsi / at / verum quando pro sed ponuntur.
Abnegatiua vel exceptiua est que rem aliqua causa impeditam fieri non posse ostendit. vt nisi adesses nihil comederem.
Abnegatiue vel exceptiue coniunctiones sunt iste: ni / nisi / quin / alioquin / preterquam.
Diminutiua est que diminutionem significat: vt si non potes legere saltem scribe.
Diminutiue coniunctiones sunt iste: saltem / ne / nec / at / aut / et vel pro saltem.
Causalis est que causam vel ordinem rei precedentis ad sequentem significat.
Causales coniunctiones sunt iste. quia / quapropter / quoniam / quippe / enim / etenim / nam / namque / quando / quidem / siquidem / quatenus / vt / que / ne / neu / neue / si / quum / et quin sumpta pro quis.
Hec autem in quattuor partes diuiditur. in continuatiuam / subcontinuatiuam / adiunctiuam / et effectiuam.
Continuatiua que et conditionalis dicitur est que continuationem cum dubitatione (iuncta indicatiuo) ostendit. vt si stertit dormit.
Subcontinuatiua est que causam continuationis non cum dubitatione rerum essentiam ostendit: vt quia ambulat mouetur.
Adiunctiua est que sic esse vel non esse dubitans subiunctiuis adiungitur. vt si veneris multa commoda feres.
Effectiua est que ex causa precedentem significat effectum: vt domus fortis est: nam ex ligno et lapide fideli constat. hec tamen potest reduci ad subcontinuatiuam.
Collatiua rationalis vel illatiua est que ex premisso sermone rationem ostendit: vt tu es homo / ergo mortalis.
Collatiue rationales vel illatiue coniunctiones sunt iste: ergo / ideo / igitur / itaque / proin / proinde / quocirca / propterea / idcirco.
Eadem coniunctio pro varia sua significatione modo illius modo alterius est potestatis.
Figure coniunctionum sunt due. Simplex. vt at / sed / enim. Composita. vt atque / sedenim / enimuero. Ordo coniunctionum est qualitas demonstrans que preponi / que ve subiungi coniunctio debeat. — Figure
Ordo coniunctionis est triplex. Prepositiuus / subiunctiuus / et communis. — Ordo.
Prepositiuus ordo est in quo coniunctiones precedunt ea que coniungunt. — Et ponitur tribus
Coniunctiones ordinis prepositiui sunt iste. at / ac / ast / sed / atque / aut / vel / ne / neque / ceterum / enimuero / verum / si / quin / quatinus / sin / seu / siue / ni / nisi / et nam. — modis.
Subiunctiuus ordo est in quo postponuntur coniunctiones istis que coniungunt.
Coniunctiones ordinis subiunctiui sunt iste. que / ve / ne / autem / quidem / quoque / verum / et enim.
Communis ordo est in quo nunc preponitur nunc postponitur coniunctio.
Coniunctiones ordinis communis sunt relique omnes.
Et ponitur quinque modis. Primo modo copulatiue. vt homo et animal. Secundo ornatus causa ponitur. vt et prudens et fortis fuit cesar. Tertio disiunctiue: vt legere et non intelligere est negligere. Quarto successiue: vt bibit et comedit. Item Iesus sedebat super pulum et super asinam. i. aliquando super pullum / et aliquando super asinam. Quinto expositiue pro id est. Ouid. hanc deus et litem melior natura diremit. i. melior natura. Item multifariam multisque modis que pro. i. ponitur. et est figura Epexegesis quando dictio vel oratio sequens exponit precedentem. vnde Ebrardus. Est Epexegesis exponens dicta priora.
Coniunctio copulatiua tribus modis discopulat. Primo modo quando dictiones copulam claudentes eandem construendi rationem non habent. vt hic liber est meus et fratris mei. Cicero erat eloquens et magni ingenij. Secundo quando sequitur dictionem varios casus exigentem: vt tu es dignus laudis et premio. Tertio quando mediat inter duo nomina locorum diuersi numeri aut declinationis. vt Cicero floruit Rome et Athenis. — Coniunctio copulatiua tribus modis inter diuersos casus ponitur.

Ordinis et medij: semperque est postpositiui
Encletice voces que pro et / ne pro an / veque pro vel. — Encletice coniunctiones.

¶ De coniunctionibus.

Scribi et proferri cum vocibus immediate
Preiunctis debent/simul ultima syllaba vocis
Et. que. Que preit iis acui debent/ipseque grauari.

¶ Et et que hoc intersunt penes ordinem. Nam et interponitur: que vero postponitur cum sit vox encletica et facit syllabam precedentem acui et seipsam grauari.

¶ Coniunctiones encletice sunt tres: que pro et/ne pro an/ve pro vel: et proferuntur immediate cum dictionibus precedentibus tanque syllabice adiectiones: vt tuque/tune/tuve.

Ac simul atque notat que: post secus ac aliorsum
A: atque. Post aliter: mediosque gradus generis quoque neutri.

¶ Ac et atque quando ponuntur post aliter aliorsum vel secus: accipiuntur pro que vt aliter est ac dicis. Virgilius. haud secus ac iussi faciunt. et sepe post comparatiuos gradus neutrius generis.

Dic vel pro quamuis etiam saltem quoque siue.

¶ Vel sumitur pro etiam/pro saltem/pro siue/et quamuis.

Ne signat valde/vel certe/non/simul vt non
Ne. Cum signat nunquid/vox est encletica semper.

¶ Ne ponitur pro certe. Terentius. Ne iste haud mecum sentit. Pro non quando iungitur imperatiuo modo: vt ne pete firmatas pacis dissoluere leges. Pro vt non: vel que non: vt oro ne facias. Quandoque interrogatiue ponitur pro an: et tunc semper postponitur encletice: vt tune ille es eneas? et est imperatiuus huius verbi neo/es. Ponitur etiam pro valde. Terentius. Faciunt ne intelligendo: vt nihil intelligant: hoc est valde et curiose intelligendo.

¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponitur cum nec precedente: vt sic faciam necne ignoro. Pro an non: sed an superuacue tunc additur: sic ignoro an faciam necne.

Nec neque quum gemine verbum plurale reposcunt.

Nec. Neque. ¶ Nec et neque cum duobus suppositis singularibus geminate verbum exigunt plurale. Terentius in adelphis. Hec si neque ego neque tu fecimus non sinit egestas facere nos.

An. ¶ An interrogatiue frequenter ponitur: quandoque tamen dubitatiue: vt dubito an viuat an mortuus sit.

Quam signat quantum gradui iunctum positiuo
Atque superlato valde/ni quando sequantur
Quam pro quantum et valde. Hec possum valeo queo tunc quantum quia signat.

¶ Quam iunctum positiuis quantum signat. Quando autem iungitur superlatiuis idem est quod valde: nisi sequatur aliquod istorum verborum possum/valeo/aut queo: quia tunc quam significat quantum: vt quam breuissime potero sententiam rescribam.

Quin. Quin etiam signat/qui non/cur non/simul et non.

¶ Quin trifariam accipitur. Primo pro quinetiam siue atque etiam idque fere cum indicatiuo. Secundo pro vt non vel qui non seu quominus: et id cum substantiuo. Tertio pro cur/non: id autem interrogatiue et cum indicatiuo.

Si pro vtinam sumas pro non sic pro quia quamuis
Si multa signat. Finito seruit si certum quando notabit
Incertum signans coniunctiuum sibi poscit.
Si prius exposcit: sin posteriusque locari.

Si sumitur pro non/pro quia/pro quamuis/et pro vtinam. Si quandoque ponitur dubitatiue coniunctiuo seruit quandoque vero non indicatiuo. Si et sin hoc intersunt. Si priori orationi iungitur/sin autem posteriori.

Si quidem.i.si certe:siquidem.i.quia. Etsi.

Etsi cum tametsi q̄q̄ q̄uis licet vsu Tametsi.

Distant/illa modo primo tria iunge priora Quanq̄.

Principio et libri sententie epistolij ve. Quamuis

Postposita interdum a nihilo pendere reperta.

Postponi semper duo posteriora reposcunt

Et coniūctiuum raroq̧ modum sibi primum.

Quāq̧/etsi/tametsi:prime clausule semp iungi postulāt:et vtplurimū indicatiuo seruiūt: lz et q̄uis primas refugiunt clausulas: indicatiuoq̧ rarissime seruiūt.

Disiunctiua secat sensus:iūgit quoq̧ voces.

Coniūctiones disiūctiue voces iungūt: sententias vero disiūgūt. Porro sigt vero/aūt:et interdū lōge/valde/certe/postea/et vltra/et tunc aduerbiascit.

Seu pro vel petit s/pro sicut scribito per c. Seu.

Seu s/scriptū vel sigt:ceu c/scriptū sicut et aduerbiū similitudinis est. Ceu.

Neu et neue sigīt vt non. Uirg. Neu populum antiqua sub relligione tueri. Neu.

Ouidius. Neue operis famam possit delere vetusti. Neue.

Ceterū et verū noia coniunctionaliter posita sunt pro sed:verū nomē pro coniūctione interrogatiua etiam ponitur. Ceterum. Uerum.

Ita aduerbiū affirmādi est:et aduerbiū similitudinis:et cōiunctio rationalis. Ni. Nisi.

Quippe relatiuo:qui pulchre iungitur et quum. Preterq̄.

Quippe elegāter iūgitur huic relatiuo qui/que/qd:et huic aduerbio quum:vt quippe qui:quippe quum.

Ni nisi preterq̄ similes connectere casus

Assoleant:preter quartum semper sibi poscit.

Ni/nisi/preterq̄/et pter hoc intersunt:ni/nisi/et preterq̄ copulāt casus:preter vero actm̄ postulat.

P Repositio est pars orationis īdeclinabilis que aliis partibus orationis in appositione vel in cōpositione ferme ꝓponitur.

Prepositio dr̄ a preponēdo:q2 ceteris partib9 orationis suū est preponi:preter tenus/q̄ nūq̧ in appositione nec in cōpositione preposita inuenitur: qd tn̄ fieri contra prepositionis naturam Aelius attestatur.

Prepositioni accidūt tria:scz. Casus/figura/et ordo.

Casus prepositiōis sunt tres gtūs/actūs/et ablatiuus.non enī q9 prepositiones casum regunt:sed(Sulpitio teste)casui deseruiūt. Prepositiōes regūt tres casus.

Prepositiones deseruientes gtō casui sunt iste. Pridie/postridie/et tenus.

Prepositiones deseruientes accusatiuo casui sunt iste:ad/apud/ante aduersuz aduersus/cis/citra/circū/circa/cōtra/erga/extra/infra/inter/intra/iuxta/ob/pone/per/ꝑpe/ꝑpter/scdm/post/trans/vltra/supra/preter/circiter/vsq̧/versus/secus/penes/pridie/et postridie.

Prepositiones ablatiuo deseruientes sunt iste: a/ab/abs/cū/corā/clā/de/e/ex/pro/pre/palam/sine/absq̧/tenus.

Prepositiones q̄nq̧ actō/nūc abltō deseruiunt sunt iste:in/sub/super/et subter. In.sub.super.et subter.

In/sub/super/et subter:qn̄ iungūtur v̄bis aut participiis significantibus motū ad locū accusatiuis:qn̄ vero aliis ablatiuis iungūtur.

Super cū cōtignatione plerūq̧ vult actm̄:aliter abltm̄.

Prepositionū.alie sunt semꝑ separabiles/alie semꝑ iseparabiles/alie ꝯcōes.

Prepositiones semp separabiles sunt iste: apud/penes/secundum/absq;/sine cum quibusdam aliis. Prepositiones semper inseparabiles sunt iste. am. di. dis/re/se/co/con. Reliqne nunc separabiles/nunc inseparabiles inueniuntur.

Prepositiones separabiles et inseparabiles

¶ Figura prepositionis est duplex. Simplex: vt abs. Composita: vt absq;.

Ordo. ¶ Ordo prepositionis est qualitas demonstrans que preponi: que ve supponi prepositio debeat.

¶ Ordo prepositionis est triplex. Prepositiuus/subiunctiuus/et communis. Prepositiuus ordo est in quo prepositio suo casuali preponitur. Subiunctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur. Communis ordo est in quo prepositio nunc preponitur/nunc postponitur. Ordinis subiunctiui sunt iste: versus/vsq;/tenus. Cum ordinis est communis. Cetere vero (nisi contra acciderit aliquando licentia poetica) sunt ordinis prepositiui.

potestas prepositionis in compositione. ¶ Cum postponitur ablatiuus istorum pronominum. Me/te/se/nobis/et vobis: et ablatiuo huius relatiui qui/que/quod.

¶ Quam vim habet prepositio in compositione: aut complet/vt predarus. aut mutat/vt pius impius. aut minuit significatum/vt tristis subtristis. aliquando tamen posita prepositione in compositione/compositum pro simplici ponitur.

Si due prepositiones casuali precedant posterior casum reget: vt veni de vltra mare/de post fetantes accepit eum.

Tenus cum genitiuo vel ablatiuo.

Postpositum sexto iungas tenus et genitiuo
Qui rerum est geminum sic singlaricq; carenti. **Perott⁹**

¶ Tenus cum ablatiuo construitur: vt in illo Uirgiliano. Summo tenus attigit ore. Et cum genitiuo plurali qui est rerum geminarum. Uirgi. Et crurum tenus a mente palearia pendent. Uel nominum carentium singulari numero. vt Athenarum ten⁹. Quidam tamen dicunt illum genitiuum poni loco ablatiui more grecorum qui carent ablatiuo.

¶ Tenus significat vsq; ad. vt collo tenus. i. vsq; ad collum. aurium ten⁹. id est vsq; ad aures.

Mere prepositiones. ¶ Mere prepositiones et aduerbia hoc intersunt. Mere prepositiones sunt ille que casib⁹ seruiunt: et sine illis in appositione. i. extra compositionem congrue poni non potest: vt ad de

¶ Aduerbia casualia sunt que etiam casib⁹ more prepositionum seruiunt/et sine casibus posita aduerbia sunt. vt pone subit coniunx coram data copia fandi.

Ad.

Ad signat iuxta contra pro preter apudq;
Circiter et propter post valde et comparat vsq;

¶ Ad sumitur pro iuxta. vt habitat ad flumina. i. iuxta flumina. Pro aduersum/vt ad in aduersor. Pro contra. vt ad hostes pugnat. i. contra hostes. Pro circiter: vt ad tria millia. i. circiter tria millia. Pro propter. vt ad quid venisti. i. propter quid. Pro post. vt ad temp⁹. i. post tempus. Pro valde. vt ad in admiror. Et pro in comparatione. vt nihil est ad fratrem. i. in comparatione fratris.

Apud.

Signat apud iunctum personis cum inq; aliquando
In signat iunctum cum nominibusq; locorum.

¶ Apud aliquando sumitur pro in/et pro cum. Pro in quando iungitur nominibus locorum. vt apud forum. i. in foro. Pro cum quando personis iungitur: vt apud magistrum. i. cum magistro. Et nonnunquam iunctum cum personis significat in: vt apud Terentium. i. in Terentio.

Ante. Coram. Pre. Palam.

Ante locum tempus personam significanti
Pre iungas: sed persone tantummodo coram
Pre signat propter necnon quandoq; preesse
Omnibus adde palam/iungas genus id reliquisq;
Aduerbi in morem: pone interdum sine casu.

¶ Ante/corā/pre/⁊ palā hoc intersunt: ante preponitur nōib⁹ signātib⁹ locū/temp⁹ aut personā: corā vero tantū personis. pre aliqñ notat causam. vt p̄ dolore. i. ꝑpter dolorem. aliqñ preemmentiā: vt pre ceteris / p̄ alijs. palam vero signo vniuersali preponitur. vt palam oībus. ⁊ aliqñ profertur sine aliquo casuali: vt dic palam.

Cis fluuij aut montis proprijs dato: citra alijsq̧ — Cis. Citra.
Interdum ponas ornate pro sine citra.

¶ Cis et citra hoc intersunt: cis semper iūgitur nōibus proprijs fluuiorū aut mōtium: citra vero alijs.

Nominibus iungas aut temporis aut nūerorū. — Circiter. Circa.
Circiter/ast alijs circū circa de quibusuis.

¶ Circiter/circum/⁊ circa/hoc intersunt: circiter iūgitur nōibus numerorum aut tēporis: circū et circa vero alijs.

M perdit circum vocalis quando sequatur — Circū in cōpositione.
Consona quum sequitur circū tunc m retinebit
M mutatur in n quoties sequitur c d q t.

¶ Circū qñ cōponitur cū dictione incipiente a vocali m abijcitur: vt circueo / circūamictus/circuiui/circuornatus: si vero cū dictione incipiente a consonāte cōponatur m manet integrū: nisi c/d/q/t/sequatur tunc m mutatur in n.

Aduersum aduersus contra erga in diuidit vsus. — Aduersus. Aduersum. Contra. Erga. In.
Erga sume bonā in partē/contraq̧ malam. sed
Aduersum aduersus simul in sumas in vtraq̧.

¶ Aduersum/aduersus/cōtra/erga/⁊ in idem signt: vsu tamē sic differūt. Erga enī semper in bonā partē sumitur. Cōtra in malā partē. aduersus/aduersum ⁊ in: tam in bonam partem q̄ in malam sumi possunt.

¶ Extra ponitur aliqñ pro preter. Terentius in phormione. Neq̧ cognatus extra vnam ancillulam quisq̧ aderat. extra. i. preter.

Ob signat propter quū sumitur appositiue — Ob.
Sed signat contra vel circū in cōpositura
Et veteres legimus pro ad posuisse: vt obire.

¶ Ob in appositione sigt propter. Virgi. Cuius ob auspiciū infaustū moresq̧ sinistros. in cōpositione vero cōtra vel circū sigt. vt obambulo/occurro.

Per signat valde quoties cum nomine iunctū est. — Per.
Signat cū verbo iunctū vel participante
Ad finem/siue in toto producere quicq̄.
Appositū propter signat sic per mediumq̧.

¶ Per in cōpositione iunctū cū nōib⁹ sigt idem qd valde: cū verbis aut participijs finire significat: ⁊ interdū ꝑ propter sumitur. vt apud Teren. Neq̧ per etatē tamē poterat: ⁊ per aliqñ sumitur priuatiue. vt perfidus.

Nunc post nunc iuxta nūc pro notat inq̧ secundū. — Secūdū.

¶ Scdm multa sigt. Primo sigt post. vt ſm Platonē loquor/ſm Pithagorā dispu‑to. aliqñ sigt iuxta. Virg. Dulcib⁹ ille quidē illecebris ⁊ plena secūdū flamā: accepit vuln⁹ ſm aurē. i. iuxta aurē. sumitur etiā qñq̧ pro ꝑ: vt ſm te litē do/ſm me iudica. i. ꝑ me te: ſm ꝑ in etiā ponitur. Cicero ſm quietē visus est repente. i. in quiete.

¶ De prepositionibus.

Trans in cõpositis perdit nihil: his nisi demptis

Trãs. Trano traijcio trabea et traducere trado.

¶ Trãs in cõpositione manet integrũ: q̃nq̃ dictionib⁹ exceptis trano/as: traijcio/cis: trãdo/is: traduco/cis. et hec trabea. i. vestis regalis de trãs et beo/ as.

Preter compositum verbo iuxta notat/atq̃

Preter. Casibus appositũ signat nisi vel sine contra

¶ Preter cõpositũ sig̃t iuxta: vt preterfluit: preter nisi ⁊ sine: ⁊ q̃nq̃ cõtra significat Terẽti⁹. Ut preter ciuiũ morem atq̃ legem ⁊ sui voluntatẽ patris: tamẽ hanc habere studeat cum summo probo.

Pro. Pro signat propter/valde/in/iuxta/atq̃ secundũ.

¶ Pro sumitur pro in: vt sedens pro tribunali. i. in tribunali: pro propter: vt ꝓ precibus: pro iuxta vel ẜm/vt pro viribus: pro valde/vt in promereor.

Pre. Preq̃ notat propter pre comparat et notat ante.

¶ Pre aliq̃n sumitur pro valde. anglice (ont taken) vt prediues (out takẽ ryche) ⁊ interdũ pro ante: vt pre ceteris amaui. i. ante alios: aliq̃n vero in cõparatiõe. Terentius. hic illum pre me contempsit. i. in cõparatione ad me: interdũ pro ob vel propter: vt nõ possum dormire pre dolore dentium. i. ob vel propter dolorem dentium.

Nominibus proprijs iunctũ postponitur vsq̃

Appellatiuis iunctũ preponitur vsq̃.

Usq̃. ¶ Usq̃ iunctũ noibus appellatiuis preponitur casuali: vt vsq̃ ad monasteriũ: vsq̃ aũt iunctũ noibus ciuitatum vl' vrbiũ semꝑ postponitur casuali: vt Londinum vsq̃ (vp to london) couentriam vsq̃.

Appositum notat in super contra vsq̃ ad et inter

In. Pro erga compositũ nõ valde intra ad quoq̃ cõtra

¶ In sumitur pro valde: vt apud Terentiũ: incuruus. i. valde curuus: pro non aut priuatiue: vt iniustus. i. nõ iustus/inpudẽs. i. nõ prudẽs. pro inter: vt medijs in millibus ardet. i. inter millia. pro contra: vt in hostes. i. cõtra hostes. pro ad/vt in os dicam. i. ad os: pro pro/vt in monumentũ dedi. i. pro monumẽto: ⁊ aliq̃n significat ad locũ in loco ad personam ⁊ in persona.

Sub notat ante supra prope in necnõ per ad infra

Sub. Compositumq̃ super/nunc aufert/diminuit nunc.

¶ Sub sumitur pro supra: vt ter flumina subiecta reluxit: ꝓ infra: vt subiecit caudam. pro prope: vt deinde sub ipso ecce volat. pro in: vt sub ingenti templo. pro ante: vt sub luce. pro per/vt sub noctem cura recursat. ⁊ aliq̃n sig̃t ad locũ: vt potesq̃ sub ipsos. aliq̃n in loco/vt sub luce maligna. ⁊ in cõpositione modo localem vim retinet/vt subdico: modo diminutiuã/vt subrideo.

Ista super signat de valde de super atq̃

Insuper atq̃ super superest pro signat ꝑ vltra.

Super. ¶ Super sumitur pro de: vt multa super priamo rogitãs. pro pro: vt nil super imperio moneor. pro insuper: vt ecce super meste magna diomedis ab vrbe. ꝓ desuper: vt super vallo prospectans troes. pro superest: vt neq̃ enifuga super vlla pericli. et pro vltra: vt super garamantes et indos bibi satis superq̃.

Ex ab e simul a de sensu non variantur

Sed varie iungantur enim tunc dicimus ab cum.

Dictio que sequitur quando incipit l/r/s/aut i.
Abs tunc dicatur t q si quando sequatur
Prepones aliis ex eqz sonantibus a de.

¶ Am significat circum. vt amplector. i. circumplector. Am.
¶ Di significationē habet separatiuā: ꝛ iūgitur dictionib⁹ a ꝯsonātib⁹ incipienti- Di.
bus preter c/p/s/t/vel i/consonantem. Dis.
¶ Dis significationē habet separatiuā: vt dispono. discedo. ꝛ iūgitur dictionib⁹ a c Re.
p/s/t/vel i cōsonāte incipientibus. vt discedo/dispono/dissentio/distraho/diliigo Se.
f/vero sequente mutatur in eam. vt differo. Con.
¶ Re significat retro a quo per apocopen videtur factū: vt respicio.
¶ Se significationem habet separatiuā. vt seduco/ꝛ abnegatiuā: vt securus. i. sine cura. ¶ Con signt simul: vt cōpono cōparo.

INteriectio est pars orationis indeclinabilis interiecta aliis partibus orationis ad exprimēdos animi affectus.
¶ Interiectio dicitur ab interiacendo: qꝛ aliis orationis partib⁹ est interiecta.
¶ Interiectioni accidit vnum: potestas vel significatio.
Potestas vel significatio interiectionis est qualitas que mentis passionē ostēdit. Potestas interiectionis
¶ Potestates seu significationes interiectionū sunt varie: alie sunt gaudētis que animi leticiā signt. vt euax/haha/he. Alie dolētis: q̄ luctū vel dolorē significāt: vt heu/eheu. Alie timētis: q̄ pauorē vel timiditatē significāt: vt at at. Alie admirātis: que animi admirationē significant: vt pape. Alie deridētis: q̄ derisum signt. vt hui. Alie indignantis. id est irascētis: que animi indignationē seu iram significāt. vt vah. Alie exclamantis: que affectū animi ad exclamationem significant: vt oh/eho. Alie execrantis: que execrationem significant. vt veh malū multo malo.
¶ Quia eadem vox interiectiōis varios affectus significare pōt sub variis speciebus interiectionis inuenit̄: vt ah gaudētis/dolētis et timētis interiectio esse pōt.
¶ Multe partes orationis interiectiue poni solent. nomē per se. vt malum infandum. nomē cū prepositione: vt proh nepos/proh pudor. Pronomē cū adiectiuo: vt me miserū. aliqñ integra oratio nō solū latina/sed etiam vernacula. vt proh deum atqz hominum fidem. A Jesu mercy/a good lorde. ꝛc.

Londini in edibus Winandi de worde vicesimo
primo supra sesquimillesimū nostre
salutis anno. Idibus Julij.

W C
wynkyn
worde.